

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Eläinavusteinen työskentely lastensuojelun avohuollon tukitoimena:

Havaintoja lasten sosiaalisista taidoista ja
tunnetaidoista Voimaa laumasta -tiimin
eläinavusteisessa harrastusryhmässä

Korhonen, Lotta

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Eläinavusteinen työskentely lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Havaintoja lasten sosiaalisista taidoista ja tunnetaidoista
Voimaa laumasta -tiimin eläinavusteisessa harrastusryhmässä

Lotta Korhonen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2017

Lotta Korhonen

**Eläinavusteinen työskentely lastensuojelun tukitoimena:
Havaintoja lasten sosiaalisista taidoista ja tunnetaidoista Voimaa laumasta -tiimin
eläinavusteisessa harrastusryhmässä**

Vuosi 2017 Sivumäärä 60

Tämän eläinavusteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli toteuttaa terapeutista harrastustoimintaa alle 10-vuotiaille lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Kolmelle lapselle järjestettiin 7 kertaa toimintaa, kerran viikossa. Työtä tehtiin yhteistyössä Ylitalon tilan, GreenCareLab -hankkeen, Voimaa laumasta -moniammatillisen tiimin ja erään Kanta-Hämeen kunnan lastensuojelun kanssa. Tavoitteena oli havainnoida lasten sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja ja lasten kohtaamista eläinten kanssa. Kokeilussa haluttiin myös testata ja kehittää tulevan yrittäjän palveluideaa sekä luoda kontaktia mahdolliseen yhteistyökumppaniin.

Toimintaa havainnoitiin monien eri menetelmien avulla ja tehtiin tiivistä yhteistyötä lasten huoltajien kanssa. Työn aikana toimintaa arvioitiin, refleктоitiin ja kehitettiin jatkuvasti yhteistyössä Voimaa laumasta -tiimin kanssa. Työnohjauksella nähtiin olevan suurta hyötyä toiminnan ohjaamisessa.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kokeilussa havainnoidut asiat tukevat aiheesta käsittelevää tutkimus- ja teoriatietoa. Eläinten läsnäololla koettiin olevan positiivisia vaikutuksia lapsiin. Toiminnan avulla voitiin muun muassa lisätä lasten sosiaalista kanssakäymistä, onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta kasvattaa lapsen itseluottamusta. Toiminta koettiin positiivisena niin lasten huoltajien kuin sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta ja toiminnalle toivottiin jatkoa. Tulevana yrittäjänä toiminta antoi lisää kokemusta, ideoita ja varmuutta omaan tekemiseen.

Asiasanat: eläinavusteinen, ihminen-eläinsuhde, lastensuojelu, yrittäjäyys, moniammatillisuus

Lotta Korhonen

Animal-Assisted Intervention as a measure of support in non-institutional care for child protection: Observations of children's' social and emotional skills in Voimaa laumasta team's animal-assisted hobby group

Year	2017	Pages	60
------	------	-------	----

The aim of this Bachelor's thesis was to organize animal-assisted therapeutic activity for under 10-year-old children who are clients of child protective services. Activities were arranged for three children once a week for seven times. This assignment was organized with Ylitalos' farm, the GreenCareLab- project, the Voimaa laumasta multi-professional team and with one Kanta-Häme municipality's child protective services . The goal was to observe children's social skills, emotional skills and interactions with animals. Another goal was to develop a service idea for a future entrepreneur and make a connection with one municipality of Kanta-Häme.

Various methods were used for observing these activities. The whole process was executed in close cooperation with the guardians of the children. During the process activities were evaluated, reflected on and developed continuously in cooperation with the Voimaa laumasta team.

The main conclusion was that animals had a positive impact on the children. Animal-based activities exposed the children to more social interactions and gave them encouraging experiences which improved the children's self-esteem. Theoretical foundations and studies support the observations made in this thesis. The guardians of the children and social worker of the municipality considered this group as a very positive experience and hoped for continuation in the future. For the future entrepreneur this project gave more experience, ideas and confidence.

Keywords: Animal-assisted, human-animal relationship, child protection, multi-professional, entrepreneurship

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tietoperusta.....	7
2.1	Eläinavusteisuus sosiaalialalla	7
2.2	Lasten toimiminen eläinten kanssa	11
2.3	Lasten sosiaalisten taitojen kehittyminen	13
2.4	Lasten kehittyvät tunnetaidot	15
2.5	Ryhmätoiminta lastensuojelun avohuollon tukitoimena	18
3	Toimintaympäristön kuvaus	19
4	Tavoitteet	20
5	Toiminnan arviointi	22
6	Opinnäytetyön toteuttaminen	23
6.1	Yhteistyökumppanin haku ja toiminnan valmistelu	24
6.2	Lähtötilanne ja asiakkaiden toiveet	25
6.3	Toimintakertojen suunnittelu.....	27
6.4	Toimintakertojen toteutus	29
7	Toiminnan arviointi	34
7.1	Lasten toiminnan muutokset ryhmässä.....	34
7.1.1	Eläinten kohtaaminen	35
7.1.2	Havainnot lasten sosiaalisista taidoista	36
7.1.3	Havainnot lasten tunnetaidoista.....	38
7.2	Huoltajien näkemykset toiminnasta	40
7.3	Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen	41
7.4	Oman toiminnan arviointi.....	42
8	Pohdinta	44
	Lähteet	48
	Kuviot..	52
	Taulukot	53
	Liitteet.....	54

1 Johdanto

Eläinavusteinen työskentely on ollut vuosien saatossa jatkuvassa kasvussa ja kiinnostus sitä kohtaan on lisääntynyt. Monien tutkimusten mukaan eläinten läsnäolo tai niiden kanssa toimiminen voi toimia ennaltaehkäisevänä tai tukea ihmisen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista toimintakykyä. Tutkimuksissa on todettu eläinten muun muassa vähentävän yksinäisyyttä ja stressiä, lisäävän oksitosiinin tuottoa eli mielihyvän tunnetta sekä motivoivan liikkumaan. (Allen 2003; Risley-Curtins 2010; Soini 2014, 50-62.) Lapsille eläinten on koettu tarjoavan ehdotonta rakkautta, opettavan toisesta huolehtimista ja auttavan tunteiden säätelmissä (Vuorenmaa 2014; Ekeboom ym. 2012). Eläin hyväksyy ihmisen sellaisena kuin hän on ja se on luotettava murheiden kuuntelija.

Eläimet ja niiden kanssa toimiminen ovat aina olleet lähellä sydäntäni. Vuosien saatossa olen havainnut itseni tahattomasti aina hakeutuneeni tavalla tai toisella eläinten seuraan. Eläinhenoitajan tutkinnon tuoman tiedon ja taidon avulla kiinnostus kasvoi eläimiin, varsinkin alpakoihin ja laamoihin, ja niiden positiiviseen vaikutukseen ihmisessä. Tietoa toiminnasta lisää toi sosiaalialankoulutus, jossa pystyi opiskelemaan tutkimustietoa eläinavusteisesta työskentelystä ja sen kehityksestä Suomessa ja muualla maailmassa. Vuosien varrella heräsi kiinnostus yhdistää kahden ammatin osaaminen yhteen ja alkaa järjestää eläinavusteisia ryhmiä erilaisille asiakasryhmille. Tästä syystä tässä opinnäytetyössä yhdistetään kahden eri ammattialan toimintaa ja kehitetään osaamista niiden alojen yhdistämisessä.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan toiminnan kautta millaisia havaintoja voidaan tehdä eläinavusteisessa harrastusryhmässä. Erityisesti haluttiin havainnoida millaisia asioita ilmenee lasten tunnetaidoissa ja sosiaalisissa taidoissa sekä toimimisessa eläinten kanssa. Toiminnan osallistujat olivat kolme 7-9 vuotiasta lastensuojelun avohuollon asiakasta, joiden kokemus eläinten kanssa toimimisesta vaihteli kokemattomasta kokeneeseen. Haasteita kaikilla lapsilla esiintyi sosiaalisissa taidoissa ja tunnetaidoissa. Toiminta järjestettiin syksyllä 2016 seitsemän kertaa Ylitalon tilalla yhteistyössä Voimaa laumasta -tiimin, GreenCareLab -hankkeen ja erään Kanta-Hämeen kunnan lastensuojelun kanssa. Toiminta tuotettiin monen tahon yhteistyönä, mutta suunnittelu ja toteutus tapahtui moniammatillisen Voimaa laumasta -tiimin ponnoksena.

Toiminnan lähtökohtia on tarkasteltu useasta eri tietoperustasta, jolla on haluttu avata toiminnan tarkoitusta ja sen tuomia hyötyjä. Teoriassa on tuotu esille eläinavusteisen työskentelyn tapoja sosiaalialalla niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Erityisenä tarkastelun kohteena on ollut eläinten ja lasten suhteen merkitys lasten hyvinvoinnille. Opinnäytetyön havainnoinnin kohteen alaisena olleita sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja on haluttu avata, jotta pystytään

tarkastelemaan havaintoja oikeassa viitekehyksessä. Tietoperustassa on lyhyesti näiden lisäksi avattu lastensuojelun avohuoltoa ja sen tarjoamia tukitoimia.

Koko konsepti tuotettiin kokeiluna GreenCareLab - Luontolähtöisten palvelujen kehittäminen ja testaus -hankkeessa (myöhemmin GreenCareLab -hanke), jossa tarkoituksena oli kokeilla oman tulevaisuuden yrityksen palveluita Voimaa laumasta -tiimissä. GreenCareLab -hanke on Työtehoseura ry:n hallinnoima hanke, jossa osatoteuttajina ovat Hämeen ammattikorkeakoulu (HAMK) ja Pro Agria Etelä-Suomi. Kokeilutoiminnasta vastaa HAMK. GreenCareLab -hankkeessa tulevaisuuden yrittäjät saavat kokeilla omia palveluideoitaan yhdessä mentorin tuella. Mentoreina toimii kokenut yrittäjä, joka tässä yhteydessä oli Pirkko Kivikari. Hankkeen ehtona on ettei palveluitaan kokeileva omista y-tunnusta ja hyväksyy kokeilujen julkisuuden. Liiketoimintasalaisuuksia ei toiminnan kautta paljasteta. Ylitalon tilalla tehdyn kokeilun tavoitteena oli luoda mallia lasten ja eläinten kanssa tehtävälle ryhmätoiminnalle, jota voisi käyttää lastensuojelussa avohuollon tukitoimena.

2 Opinnäytetyön tietoperusta

Opinnäytetyön tietoperusta pohjautuu teoretietoon eläinavusteisesta työskentelystä, ihmisen sosiaalisista taidoista ja tunnetaidoista sekä ryhmätoiminnan mahdollisuuksista toimia lastensuojelun avohuollon tukitoimena. Teoria avaa toiminnan tarkoitusta ja sen tarjoamia hyötyjä. Erityisenä tarkastelun kohteena on ollut eläinten ja lasten suhteen merkitys lasten hyvinvoinnille.

2.1 Eläinavusteisuus sosiaalialalla

Eläinavusteinen työskentely on osa Green Care -toimintaa eli menetelmä, jossa toimitaan tavoitteellisesti, ammattitaitoisesti ja vastuullisesti yhdessä eläinten ja luonnon kanssa. Toimintaympäristöinä voivat olla eri maatilat ja metsät, mutta myös laitoksissa ja kaupungissa toimintaa voi hyödyntää. Esimerkkeinä toiminnasta on puutarhan ja eläinten hoitaminen sekä liikkuminen luonnossa. Green Care -palvelut perustuvat siihen, että luonto on palvelun toimintaympäristö, toiminta yhdistää ihmisen luontoon ja muiden ihmisten kanssa toimiminen lisää osallisuutta sekä yhteisöön kuulumisen tunnetta. Luontoelementti tukee ihmisen kuntoutumista ja jopa nopeuttaa kuntoutumisen prosessia. Toimintaympäristön tuomat virikkeet ja tekeminen tuottavat ihmisille oppimisympäristön, jossa itsensä kehittäminen ja ymmärtäminen voivat saada uusia näkökulmia. Toimintaympäristö aktivoi ihmistä ja tuottaa mielihyvää. Muiden ihmisten kanssa toimiminen taas lisää sosiaalista kanssakäymistä, vähentää yksinäisyyttä ja lisää kuulumisen tunnetta. (Green Care Finland ry 2016.)

Euroopassa Green Care -toiminta on vakiintuneempaa kuin Suomessa (Yli-Viikari ym. 2009, 10-17). Toimintaa toteutetaan paljolti hoivamaataloutena (social farming, care farming) eli toimintana, jossa maatilan resursseja hyödynnetään sosiaalialalla innovaativisesti elintarviketuotannon rinnalla tai sen sijasta. Tilojen yhteistyökumppaneina voivat toimia muun muassa koulut, päiväkodit ja vanhusten palvelukeskukset. (MTT-esite.) Vakiintunutta toimintaa esiintyy muun muassa Hollannissa ja Italiassa sekä erityisesti Norjassa, jossa toiminta on laajalaisesti levinnyt (Soini ym. 2011). Työtehoseura ry:n vuonna 2011 tekemän Green Care -toimintamallit -julkaisun mukaan Norjassa oli noin 950 hoivamaatilaa (Korhonen ym. 2011, 14).

Green Care -toiminta ajatellaan Suomessa jaettavan Vihreä hoiva ja Vihreä voima -pohjaisiin palveluihin. Vihreäksi hoivaksi katsotaan palveluita, jotka ovat sosiaali- ja terveysalan palveluita. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi sosiaalipedagoginen hevostoiminta tai ratsastusterapia. Vihreä voima palveluiksi katsotaan taas erilaiset virkistys, hyvinvointi- ja kasvatuspalvelut kuten maatilamatkailu ja ympäristökasvatus. Green Care -toiminnan laadun varmistamiseksi on vuonna 2016 luotu Luontohoiva ja Luontovoima -laatumerkit, joiden tarkoituksena on palveluiden laadunhallinta ja kehittäminen sekä antaa yrityksille lisäarvoa ja mahdollisuutta erottua yrityksenä muista toimijoista. Näiden lisäksi laatumerkillä voidaan asiakkaalle antaa palvelulupaus ja kertoa palvelun sisällöstä. (Green Care Finland ry 2016.)

Suomessa Green Care -toimintaa kohtaan kiinnostus on ollut jatkuvassa nousussa. Toimintaa pyritään jatkuvasti kehittämään ja tukemaan toiminnasta kiinnostuneita muun muassa yrittäjiä. Vuonna 2010 perustetun Green Care Finland ry yhdistyksen tarkoituksena on tiedottaa toiminnasta, auttaa toimijoiden verkostoitumista ja kehittää Green Care -palveluita, markkinointia ja koulutusta. (Soini ym. 2011.)

Nyky-yhteiskunnassa eläinavusteinen työskentely on tunnustettu ympäri maailmaa ja se laajenee vähitellen, mutta eläinavusteisuuden toimintaa on käytetty ja toiminnan hyödyt huomattu jo aikaisemmin. Ajan saatossa ihminen on huomannut eläinten positiivisen vaikutuksen ihmisen hyvinvointiin. 1600-luvulla kuuluisa brittiläinen filosofi John Locke käytti eläimiä tukeakseen lasten kehittymistä herkkätunteisuudessa ja toisen huomioimisessa. 1700-luvulla useat reformistit uskoivat eläinten hoitamisen auttavan lapsia reflektoimaan ja kontrolloimaan heidän niin sanottuja petomaisia luonteenpiirteitään. Englannissa 1800-luvulla eläinavusteista toimintaa alettiin käyttämään useissa mielenterveyslaitoksissa ja kokeilemaan toimintaa laajemmin. Lääkäri, tutkija Siegmund Freud (1856-1939) tunnetaan psykoanalyttisen teorian kehittämisestä, vaikutti myös osaltaan eläinavusteiseen työskentelyyn (Sommar 2014; Coren 2013). Freud koki, että varhaislapsuudessa ihminen on samankaltainen kuin eläin ja perinteiset vaistot toimivat samankaltaisesti kuten esimerkiksi syöminen. (Serpell 2010, 24-26.) Freud työskenteli yhdessä hänen Chow chow koiransa Jofin kanssa terapiaistunnoillaan. Kerrotaan,

että alkuun koira oli paikalla vain pitääksen Freudin itse rauhallisena. Vähitellen kuitenkin Freud alkoi huomaamaan lasten ja nuorten istunnoilla, että asiakkaiden oli helpompi kertoa asioistaan, jopa vaikeista, kun koira oli läsnä. (Coren 2013.) Samanlaisia vaikutuksia huomasi myös lastenpsykiatria Boris Levinson 1960-luvulla, kun hän piti terapia istunnoillaan mukana omaa koiraansa. Eräällä kerralla hän oli jättänyt sulkeutuneen ja vähäpuheisen lapsen kahdestaan koiran kanssa vain lyhyeksi hetkeksi ja palatessaan takaisin, Levinson huomasi lapsen puhuvan koiralleen. Levinson tunnetaan ”pet therapy” -lemmikkiterapian kehittäjänä. (Altshiller 2011, 3-6.) Hänen tunnetuin kirja on *Pet-Oriented Child Psychotherapy*.

Eläinavusteinen työskentely eli Animal-Assisted Interventions (AAI) on yläkäsite kaikelle eläimen kanssa tapahtuvalle toiminnalle sosiaali- ja terveysalalla. Työskentely voi olla erilaista aktivoivaa toimintaa, terapiaa tai opetusta. Eläinavusteinen toiminta eli Animal-Assisted Activity (AAA) tarkoittaa työskentelyä, jossa eläimen avulla voidaan tuoda esimerkiksi virkistystä päivään. Tällaista toimintaa ovat eläinvierailukäynnit vanhusten laitoksissa tai päiväkodeissa. Tämä toiminta ei ole tavoitteellista vaan enemmänkin spontaania. Tavoitteellista eläinavusteista työskentelyä kuvaa enemmänkin eläinavusteinen terapia eli Animal-Assisted Therapy (AAT), jossa toiminta eläimen kanssa osa asiakkaan fyysistä tai psyykkistä kuntoutumista. Eläinavusteista terapiaa voi antaa vain ammattitutkinnon saanut terapeutti, mutta muuta kuntouttavaa tai terapeuttista toimintaa voi sosiaali- ja terveysalan ammattilainen antaa. (Ikäheimo 2013.) Sosiaali- ja terveysalan ammattilainen voi tarjota esimerkiksi päivätoimintaa tai liikuntaa eläimen avustuksella. Terapiassa syvennytään asioiden tai tunteiden taustoihin ja syihin, kun taas muussa kuntouttavassa toiminnassa pyritään tukemaan ja kannustamaan asiakasta arkielämässä. Eläinavusteisessa työskentelyssä myös tämä on otettava huomioon.

Opetuksessa käytettävää eläinavusteista toimintaa eli Animal-Assisted Pedagogy (AAP) käytetään kouluissa, mutta se soveltuu myös päiväkotiiin (Ikäheimo 2013). Eläimen tarkoituksena on rauhoittaa, motivoida ja tukea lasta koulussa. Eläin on opettajan työkuppani, joka voi helpottaa ison ryhmän hallitsemista. (Hakkarainen 2016.)

Suomessa eläinavusteinen työskentely tunnetaan pääosin sosiaalipedagogisena hevostoimintana, ratsastusterapiana ja kaverikoiratoimintana (Yli-Viikari ym. 2009, 10-17). Näiden lisäksi Suomessa on vahvasti nousussa vanhainkodeissa vierailevat alpakat ja laamat, lukukoiratoiminta lapsille, työkoirat mm. lastensuojelussa ohjaajien kanssa toimivat, koulussa koirien kanssa työskentely ja päivätoiminta eläintiloilla. (Ikäheimo 2013.) Eläinavusteinen työskentely on nouseva innovaatio, mutta sitä tehdessä on huomioitava monia asioita. Eläinavusteisessa työskentelyssä on huomioitava eläintenohjaajan tarvittava tieto-taito toiminnasta ja eläimestä sekä eläimen sopivuus toimintaan. Kaikessa toiminnassa on myös muistettava huolehtia niin eläimen kun ihmisenkin hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Eläinavusteisessa työskentelyssä on

siis huomioitava monta asiaa ennen kuin sitä pystyy toteuttamaan turvallisesti ja eettisesti. (Fredrickson-MacNamara ym. 2010, 123-131.)

Eläinavusteisessa työskentelyssä eläimellä on aina omaohjaaja, oli se sitten vanhainkotivierailu tai eläintilalla tapahtuva toiminta. Eläintenohjaajan tehtävänä on toimia eläimen työparina ja hyvinvoinnin tarkkailijana. Häntä voidaan tavallaan pitää eläimen ”lakimiehenä”, joka huolehtii eläimen oikeuksista ja turvallisuudesta. Eläintenohjaajan tehtäviin kuuluu huolehtia eläimen hyvinvoinnista ennen toimintaa, toiminnan aikana ja toiminnan jälkeen. Hän pitää huolta eläimen kouluttamisesta ja terveydenhuollosta. Toiminnan aikana ohjaaja havainnoi eläintä ja sen käyttäytymistä. Ohjaajan on kyettävä lukemaan eläimen antamia merkkejä epämiellyttävästä ympäristöstä ja stressaavista tilanteista sekä toimia niissä tilanteissa eläinten kannalta parhaimmalla tavalla. Eläintenohjaajan tehtävänä on myös neuvoa ja näyttää asiakkaalle kuinka eläimen kanssa toimitaan sekä kertoa niiden käyttäytymisestä. (Fredrickson-MacNamara ym. 2010, 123-131.) Esimerkiksi kuviossa 1 eläintenohjaaja näyttää asiakkaalle mallia mistä Janette alpakkaa voi rapsuttaa. Hän myös istuu asiakkaan seurana ja turvana hänelle uuden eläimen kohtaamisessa.

Kuvio 1: Eläintenohjaaja ja asiakas. (Kuva: Emma Malmi. Kuvassa olevilta on kysytty lupa kuvan käyttöön.)

Eläintenohjaajana toimiminen on siis laaja-alaista työtä ja tästä syystä eläinavusteisessa työskentelyssä on hyvä olla erikseen eläintenohjaaja ja asiakkaiden ohjaaja. Esimerkiksi vanhainkotivierailuilla hoitajat huolehtivat asiakkaiden hyvinvoinnista ja osallistumisesta ja eläintenohjaaja eläinkontaktin mahdollistamisesta asiakkaalle. Terapiatilanteessa taas terapeutti ohjaa ja auttaa asiakasta, kun taas eläintenohjaaja antaa terapeutille vinkkejä mitä voisi eläimen kanssa tehdä ja havainnoi eläimen hyvinvointia sekä turvallisuutta.

Eläinavusteisessa työskentelyssä on maailmalla käytetty muun muassa delfiinejä, koiria, hevosia, laamoja, alpakoita, lampaita ja kanoja. Ohjaajan mieltymykset vaikuttavat usein siihen, minkä eläimen kanssa yhteistyö aloitetaan, mutta toki myös tieto-taito ja omat resurssit. (Hart 2000, 88-96.) Eläinavusteisessa työskentelyssä eläinten kouluttaminen on osa eläintenohjaajan toimintaa, mutta pelkästään koulutus ei takaa eläimen sopivuutta toimintaan. Eläimen perimmäinen taito tai taipumus kyetä toimimaan erilaisissa ympäristöissä ja erilaisien ihmisten kanssa, vaikuttaa suuresti eläimen sopeutumiseen eläinavusteiseen työskentelyyn. (Fredrickson-MacNamara ym. 2010, 123-131.) Esimerkiksi alpakoissa voidaan nähdä jo nuorena eri luonteenpiirteitä kuten omatahtoinen kontaktin ottaminen ihmiseen ja kyky sopeutua uuteen ympäristöön. Eläintenohjaajan ja eläimen välillä on oltava myös keskinäinen luottamus toisiinsa (Fredrickson-MacNamara ym. 2010, 129-130). Esimerkiksi alpakoiden kanssa toimiessa kaikki ohjaajat ja eläimet eivät vain toimi yhdessä. Tällöin eläin saattaa jännittää normaalia enemmän asiakastilanteista esimerkiksi vanhainkotivierailulla tai kapinoida ohjaajaa vastaan.

2.2 Lasten toimiminen eläinten kanssa

Suomessa on noussut entistä enemmän esille eläinten kanssa toimiminen lasten parissa. Esimerkiksi koiraa on käytetty lukemisen oppimisen tukemisessa, kouluissa ja lastenkodeissa. Lukukoiratoiminta lasten kanssa on herättänyt suurta kiinnostusta mediassa. Lukutilanteissa koirien on tarkoitus innostaa lasta lukemaan luki-ongelmista huolimatta. Koira ei keskeytä tai korjaa virheitä, se vain kuuntelee (Koskinen 2016). Koira voi motivoida, vähentää sosiaalisia paineita ja helpottaa lukemista (Turunen ym. 2014). Altchillerin (2011) tutkimuskatsauksen mukaan USA:ssa tehdyissä tutkimuksissa on todettu lukukoiratoiminnalla olevan rauhoittava vaikutus lapsiin ja näin ollen keskittyminen itse lukemiseen on parantunut. Lasten luetun ymmärtäminen ja lukemisen taito kehittyivät myös tutkimuksissa (Altchiller 2011, 11-12). Basette ja Taber-Doughty:n (2013) tutkimuksen mukaan koiran kanssa työskentely koulussa, paransi tunne- ja käyttäytymisongelmaisten lasten keskittymistä lukemiseen. Ilman lukukoiraa opettajat olivat kokeneet haasteita lasten kanssa aina lukemisen harjoittelemisessa (Basette ym. 2013). Kouluissa opettajat voivat siis työskennellä koiran kanssa työparina helpottaen tunnilla keskittymistä ja rauhoittumista lapsilla (Kallio ym. 2008).

Lastenkodeissa taas koirat ovat tuoneet iloa ja onnistumisen kokemuksia. Lastenkodissa koira myös voi helpottaa vuoropuhelua lapsen kanssa ja luottamuksen syntymistä. Ensin lapsi muodostaa luottamuksen koiraan ja sitä kautta sen ohjaajaan. (Tedeschi 2004; Kallio ym. 2008.)

Myös useissa sosiaalialan opinnäytetyöissä on tullut esille monia positiivisia vaikutuksia eläinten ja lastensuojeluasiakkaiden välillä. Vuorenmaan (2014) tutkimuksen mukaan erään lastenkodin työntekijät kokivat eläimillä olevan suuri merkitys nuorten psyykkiseen hyvinvointiin.

Eläimet koettiin rauhoittavana, turvallisina ja murheiden kuuntelijoina. Eläimien koettiin opettavan nuorille vastuun ottamista, omien tunteiden ymmärtämistä ja epämiellyttävyyden sietämistä. Eläimet on koettu myös lasten sosiaalisten taitojen tukijana (Vuorenmaa 2014; Ekebon ym. 2012). Alle kouluikäisten lastensuojelun avohuollon sosiaalipedagogisessa hevos-toiminnassa koettiin toiminnan tukevan lapsen itsetunnon vahvistumista ja lisäävän osallisuutta. (Ekebon ym. 2012). Myös nuoret itse ovat kokeneet eläinavusteisen toiminnan positiivisena asiana. Eläimet saatettiin kokea osana perhettä tai ystävinä ja niiden koettiin herättävän erilaisia tunteita kuten rakkautta ja iloa. Nuoret kokivat myös oppivansa vastuullista toimintaa, pitkäjänteisyyttä ja kehittymistä tunnetaidoissaan. (Järvenpää ym. 2015.)

Tutkimusten mukaan lasten on turvallista turvautua eläimeen, kun mieliala on alhainen. Eläimelle voi purkaa ajatuksensa sanallisesti, rauhoittaa itsensä silittämällä eläintä tai vain olla läsnä eläimen kanssa. Eläimet antavat lukuisia mahdollisuuksia ehdottomaan rakkauteen ja hellyyden osoittamiseen. Varsinkin nuoruusiässä elämän ollessa yhtä tunteiden vuoristorataa, voi eläin auttaa nuorta tunteiden hallinnassa. Eläin ei tuomitse nuoren uutta vaatetyyliä tai hiusmuotia ja pystyy kuuntelemaan nuoruuden rakkaushuolia. Eläimen läsnäolo ehkäisee myös yksinäisyyttä ja voi edesauttaa kavereiden löytämistä. Ystävyyssuhteita voidaan ensin luoda eläimen tuella, mutta itseluottamuksen vahvistuessa löytyy rohkeutta ystäväystyä ilman eläimen tuomaa apua. Onnistumisen kokemukset lisäävät lasten itseluottamusta. Onnistumisen kokemuksia ja tyytyväisyyttä voi lapsi saada muun muassa myös eläimen koulutuksessa. Lapsuudessa eläimen eri hoitotoimenpiteet kuten ruokkiminen, harjaaminen ja kylvettäminen, taas opettavat lapselle toisesta huolehtimisesta. (Triebenbacher 2000, 370-376.) Tunnetaitoja harjoitellessa lapsen voi alkuun olla helpompi asettua ensin eläimen tai kuvitteellisen hahmon asemaan kuin muiden lasten (Peltonen 2005,72). Vähitellen harjoituksen myötä toisen huomiointi voidaan kyetä siirtämään eläimestä ihmiseen paremmin.

Aikuisen läsnäoloa kuitenkin tarvitaan lasten toimiessa eläinten kanssa. Loppupelissä aikuisella on vastuu eläimen hyvinvoinnista. Lapsen ikäkehitys eläinten kanssa toimiessa on hyvä huomioida, koska esimerkiksi varhaislapsuudessa lapsi voi kömpelönä tarrautua eläimeen liian lujasti tai kaatua eläimen päälle. Lapsen vähäinen kontakti eläimeen voi myös altistaa eläimen väärälaiselle käsittelylle ja tulla väärinymmärretyksi. Aikuisen tehtävänä on opettaa lasta eläimen käyttäytymisestä ja kuinka eläimiä käsitellään. (Triebenbacher 2000, 370-371.) Aikuinen voi toimia tavallaan eläimen ja lapsen tulkkina. Lapsiperheissä usein mietitään lemmikkien hankintaan vanhempien oman kiinnostuksen takia tai lapsen hyvinvoinnin kannalta, mutta liian kevyin perustein ei lemmikin hankintaan kannata tehdä. Aikuisen on tärkeitä huomioida oma jaksaminen ja taloudellinen puoli. Eläinlajin valintaan kannattaa myös paneutua huolella. (Melson & Fine 2010, 223-225.)

Kuvio 2: Eläimet ja lapset. Eläimet voivat antaa lapselle ehdotonta rakkautta, mutta eläinten kanssa toimiessa aikuisen on aina hyvä olla läsnä. (Kuvissa ei ole opinnäytetyöhön osallistuneita lapsia. Kuvat: Mikko Kyrönviita ja Lotta Korhonen.)

Eläimen avustuksella siis voidaan kasvattaa lapsen itsetuntoa, tuoda onnistumisen kokemuksia, tukea oppimista, motivoida ja vähentää sosiaalisia paineita. Eläin myös helpottaa lapsen kanssa käytävää vuoropuhelua. Näiden lisäksi eläinten on todettu yleisesti vähentävän ahdistuneisuutta ja stressitasoa sekä kannustavan liikkumaan, lisäävän mielihyvän tunnetta ja opettavan tässä hetkessä olemista. (Soini 2014, 50-62.)

2.3 Lasten sosiaalisten taitojen kehittyminen

Sosiaalisilla taidoilla viitataan taitoihin, joilla tullaan toimeen ihmisten kanssa ja selvittää sosiaalisista tilanteista. Ne ovat opittuja taitoja, jotka kehittyvät kokemuksen ja kasvatuksen myötä. Sosiaalisten taitojen omaavalla ihmisellä on kyky ongelmanratkaisuun, neuvotteluun, sovitteluun, kompromisseihin ja toisten tunteiden ymmärtämiseen. (Keltikangas-Järvinen 2012, 49-50.) Perustaitoja ovat mm. kuunteleminen, kysyminen ja avun pyytäminen, kun taas kehittyneempiä taitoja ovat ohjeiden antaminen, yhteistyötaidot tai anteeksi pyytäminen. Sosiaalisia taitoja ovat niin sanallisia kuin sanattomiakin. Sanalliseksi taidoiksi katsotaan mielipiteiden ilmaisu, kyky valintojen tekemiseen ja keskustelun aloittamiseen, ylläpitämiseen ja lopettamiseen. Sanattomiksi taidoiksi katsotaan taas kuunteleminen, eläytyminen, ilmeiden esittäminen ja katseen kohdistaminen toiseen ihmiseen. (Kauppila 2005, 127, 136-138.)

Sosiaaliset taidot on hyvä erottaa sanasta sosiaalisuus. Sosiaalisuus on synnynnäinen temperamentin piirre, joka kuvaa ihmisen halua ja viihtymistä muiden ihmisten seurassa. Jokainen tarvitsee vuorovaikutussuhteita elämässään, mutta temperamentti ohjaa sosiaalisuuden eri asteita. Esimerkiksi toinen ihminen haluaa viettää enemmän aikaa muiden seurassa kun taas toiselle saattaa riittää vähempikin seura. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 17-18.) Temperamentti on siis synnynnäinen valmius, joka tekee meistä jokaisesta yksilön. Se ohjaa meitä kuinka reagoimme tai toimimme erilaisissa tilanteissa. (Keltinkangas-Järvinen 2010, 22-33). Joku saattaa pohtia asioita pitkään, kun taas toinen reagoi tilanteisiin herkästi. Temperamentti vaikuttaa myös siihen kuinka helposti tulemme vihaiseksi, eli se kertoo mihin ärsykkeisiin reagoimme, mutta ei kerro miten käyttäydymme reagoiessamme ärsykkeisiin. Käyttäytymistämme ohjaa meidän persoonallisuus (Selin 2006).

7-9-vuotiaiden elämässä ystävien merkitys muuttuu tärkeämmäksi. Heidän kanssaan tehdään asioita yhdessä ja saatetaan pukeutua samanlailla tai inhotaan ja rakastetaan samoja asioita. (MLL 2016.) Kaverisuhteiden avulla lapset oppivat huomioimaan muita ja kehittävät ajatteluun oikeudenmukaisuudesta. Läheisten ystävyysuhteiden avulla lapset voivat harjoitella sosiaalisia taitoja esimerkiksi riitatilanteissa huomioimalla toisen ajatukset ja sopimalla riitoja. Hyvien ystävien avulla opitaan toisen huomioimisen lisäksi luottamuksen merkitystä. (Nurmi ym. 2014, 122.) Keskilapsuudessa hyväksytyksi tuleminen ja ryhmään kuuluminen koetaan tärkeäksi. Lapsi haluaa että hänet huomataan, hänet koetaan arvostetuksi ja hänen panostuksensa on tärkeä. Ryhmätoiminnassa lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta lisää itsekunnioitusta. (Pulkkinen 2002, 112-113.) Esineiden vaihto kuten jalkapallokorttien koetaan mieluiseksi. Peleissä häviäminen on vielä vaikeata. (MLL 2016.) Lapset huomioivat erilaiset säännöt ja pitävät niistä huolta. Koulun alkaessa lapsen ajatusmaailma on yleensä mustavalkoinen ja ajatukset jaotellaan karkeasti hyvää ja pahaan. Tämänikäisten lasten moraalikäsitteiden kehityksessä heitä tukevat erilaiset säännöt mm. koulussa opitut, eri leikkien ja kaverisuhteiden säännöt. Sääntöjen avulla he opettelevat itsenäisempään ajatteluun ilman aikuisen tukea. Säännöt ja erilaiset lorut auttavat riitatilanteiden selvittämisessä ja kehittävät joustavuutta. (Rödström, 1992, 48-55.)

Sosiaaliset taidot kehittyvät ihmisellä vähitellen ja niiden kehittymiseen vaikuttaa ihmisen elinympäristö. Lapsi oppii paljon vanhempien ja opettajien tuoman kasvatuksen kautta, mutta myös mallioppimisen myötä. (Kauppila 2005, 134-135; Nytytti ry 2015.) Sosiaalisia taitoja voidaan kehittää ja harjoitella. Lapsen luontainen tapa harjoitella näitä taitoja on leikki. Leikin lisäksi erilaiset roolileikit kuten näytelmät ja satujen kuunteleminen opettavat ja kehittävät lapsen toimintamalleja. Näissä tilanteissa voi auttaa aikuisen antama tuki. Lapsen kanssa voidaan yhdessä miettiä miten leikkiin osallistutaan ja miten leikkiä voidaan leikkiä. Vähitellen aikuinen vähentää omaa rooliaan ja seuraa vain sivusta. Taitojen opettamisessa aikuinen voi hyödyntää kuvia ja asioiden tai toiminnan sanottamista. (Aro & Adenius-Jokivuori 2011,

264-266.) Esimerkiksi ystävällisyyttä voi sanottaa seuraavanlaisesti lapselle ” olitpa ystävällinen, kun tarjosit omaa tuoliasi kaverille”.

Kokemuksen myötä lapsen on myös hyvä saada palautetta omasta käyttäytymisestään sosiaalisissa tilanteissa, jolloin hyvät käytänteet vahvistuvat ja lapsi saa onnistumisen kokemuksia. Onnistumisen kokemusten myötä kasvatetaan lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa. Niiden kokemusten avulla lapsi voi suoriutua haasteellisimmistakin tilanteista luottaessaan itseensä (Kauppila 2005, 134-135.) Jatkuvat epäonnistumiset ja vaikeudet sosiaalisissa tilanteissa turhauttavat lapsia ja voivat aiheuttaa toissijaisia ongelmia kuten kiukkukohtauksia (Aro & Adenius-Jokivuori 2011, 260). Palautteen avulla voidaan korjata ja motivoida lasta sekä antaa lisää tietoa ja taitoja vuorovaikutussuhteista (Kauppila 2005, 131).

Sosiaalisten taitojen puute voi johtua hyvän mallin tai opetuksen puutteesta, psyykkisistä ongelmista, ympäristön vaikutuksista kuten traumaista, muutoksista elämässä ja ettei ole saanut vahvistusta omasta käyttäytymisestään (Kauppila 2005, 129-130; Nyyti ry 2015). Taitojen oppimiseen voi vaikuttaa myös varhaislapsuudessa kielen oppimisen vaikeudet. Puheen tuottamisen hankaluudet saattavat näkyä lapsilla heikkona aloitteentekemisenä, leikeissä passiivisuutena ja tilannetajun haasteena. Lapsi ymmärtää ja osaa erilaisia sosiaalisten tilanteiden toimintamalleja, muttei osaa hyödyntää sitä oikeassa tilanteessa. Tuttujen lasten kanssa kommunikointi on helpompaa, koska heidän sanallinen ja sanaton viestintä tavat ovat opittuja. Uudessa ryhmässä ja tilanteissa tulee helposti sanattoman ja sanallisen viestinnän väärinymmärtämistä, mikä voi johtaa jatkuviin epäonnistumisiin ilman aikuisen tukea. Rutiinit ja aikaisemmat mallit koetaan turvalliseksi ja tästä syystä uusien taitojen oppiminen voi olla hidasta ja paljon tukea kaipaavaa. (Aro & Adenius-Jokivuori 2011, 254-274.)

2.4 Lasten kehittyvät tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan kykyä tunnistaa tunteita itsessä ja muissa sekä omien tunteiden säätelyä (Jalovaara 2006, 95-98). Ne ovat tässä hetkessä elämistä ja kulkevat käsikädessä ihmisen sosiaalisten taitojen kanssa, koska ne vaikuttavat meidän tekoihimme, päätöksiimme, ajatuksiimme ja unelmiimme (Peltonen 2005, 12). Tunteilla reagoimme ensimmäisenä meille uutena tulevaan tietoon, esimerkiksi arvioimme onko tieto hyvää vai pahaa (Jalovaara 2006, 38-38). Tunteita on hyvä oppia, jotta opimme ymmärtämään itseämme, mitä tunteet meille merkitsevät ja miten hallitsemme meidän tunteitamme. Tunnekasvatuksen avulla tuetaan myös ihmisen minäkuvan kehittymistä. (Kullberg-Piilola 2005, 18-20, 50-77.)

Tunteisiin reagoiminen on usein kolmivaiheinen, jossa käydään vaiheet fysiologisen tuntemuksista, käyttäytymiseen ja lopulta sanalliseen muotoon. Fysiologisia tuntemuksia ihminen kokee sykkeen kohoamista, poskien punoittamista, kylmyyden tunnetta tai kihelmöintiä. Är-

sykkeisiin seuravaaksi ihminen reagoi ilmeillään, kehon asennoilla, pois lähtemisellä tai huumalla. Lopuksi tuotetaan sanallinen tunne tilanteeseen puheen sekä kirjoittamisen avulla että pään sisällä ajateltuna. (Webster-Stratton 2011, 280-281.) Näiden tasojen lisäksi voidaan tunteita tarkastella miellekuvin ja neurokemiallisina reaktioina. Esimerkiksi ahdistus voi tuntua palana kurkussa tai ajatuksena kuinka raskaana koemme kokemuksen. (Kanninen ym. 2012, 77-78.) Jokainen ihminen reagoi omalla tavallaan erilaisiin ärsykkeisiin ja asioihin, jota usein ohjaa ihmisen temperamentti ja persoonallisuus.

Ihmisen tunteet voidaan luokitella primaarisiin, sekundaarisiin ja instrumentaalisiin tunteisiin. Primaariset tunteet eli meidän ydin tunteet kuten viha ja ilo, ovat nopeita reaktioita ärsykeisiin. Sekundaariset tunteet ovat kehon oma puolustusreaktio, joka usein pilottaa todellisen tunteet toisen tunteen taakse. Esimerkiksi pelko muuttuu ylimielisyydeksi tai viha itkuksi. Sekundaariset tunteet usein vaikeuttavat todellisen tunteen havaitsemista ja ymmärtämistä. Instrumentaalinen tunne on tunne, jonka avulla saadaan toisten ihmisten huomio. Esimerkiksi lapsi on oppinut samaan aikuisen huomion itkemällä, vaikka ei olisi surullinen. Tunnekasvatuksessa aikuisen tärkeimpänä huomion kohteena on lapsen primaaristen tunteiden tukeminen. Primaaristen tunteiden tunnistaminen mahdollistaa tunteiden hallitsemista. (Kanninen ym. 2012, 77-79.)

Tunnetaitojen kehittyminen alkaa jo vauvana, jolloin eri tunteita ilmaistaan muun muassa hymyn tai itkun avulla. Hyvän kiintymyssuhteen avulla lapsi oppii säätelemään tunteitaan paremmin ja kokee tunteiden ilmaisemisen turvalliseksi. Alle kouluikäinen käsittelee tunteitaan enemmän mm. itkun, aggressiivisuuden tai lyömisen avulla. Päiväkoti-ikäisenä lapset oppivat, että erilaiset tunteet kuuluvat meidän elämään ja ovat normaaleja. Tämän ikäisenä myös opitaan sanottamaan omia tunteita. Kouluikäinen pystyy paremmin käsittelemään tunteitaan sanallisesti ja kykenee hallitsemaan niitä. Koulun aloitusvuosina lapsen kyky empatiaan lisääntyy. (Webster-Startton 2011, 280-282; Kullberg-Piilola 2005, 20-22.) Murrosikään tultaessa palataan 3-5-vuotiaan tasolle, kun hormonit sekoittavat tunteiden ymmärtämisen. (Webster-Startton 2011, 280-282.)

Tunnetaidot kehittyvät eri nopeuksin eri lapsilla (Jalovaara 2006, 95-98). Taitojen kehittymiseen vaikuttaa lapsen hermoston kasvu ja kehitys, temperamentti, luonteen kehitysvaiheet sekä elinympäristö ja aikuisen tavat. Kaikkiin kehittymiseen vaikuttaviin asioihin tunnekasvatuksessa ei voida vaikuttaa, mutta aikuisen antamalla tuella ja lapsen sosiaalistamisella voidaan auttaa tunnetaitojen kehittymistä. (Webster-Stratton 2006, 135-136.) Mallioppiminen lapsuudessa on myös tärkeää. Vanhemmat ja kasvatusohjaajat päiväkodissa sekä koulussa ovat tärkeitä esimerkkejä lapselle. (Webster-Startton 2011, 280-282.) Toimiminen erilaisten aikuisten kanssa opettaa lapselle eri käyttäytymis- ja toimintamalleja ja näin ollen helpottaa toimimaan erilaisissa tilanteissa (Isokorpi 2004, 127).

Tunnerehellisyydellä opitaan avoimesti sanomaan minkälainen tunne minulla on ja oman mallin kautta opettamaan lapsille tunteiden sanottamista. Tunnerehellisyys kehittää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja luottamusta toisiinsa. (Kullberg-Piilola 2005, 36.) Aikuisen tunteista puhumisen kautta eri tunnetilojen ymmärtäminen helpottuu lapsella ja samalla rohkaistaan lasta puhumaan avoimesti tunteistaan. On hyvä kuitenkin muistaa, ettei aikuinen ohjaa lapsen tunnetiloja vaan pyrkii sanoittamaan ja selvittämään mistä tunne johtuu. (Webster-Stratton 2006, 136-137.) Esimerkiksi lapsen itkiessään hävitessään jalkapallo-ottelun, aikuinen voi keskustella asiasta lapsen kanssa ”huomaan, että olet surullinen. Kertoisitko mitä on käynyt?” Tunnerehellisyys voi aikuiselle olla vaikeata, koska tunteiden sijaan aikuiselle on usein helpompi turvautua järjelliseen ajatteluun. Järjellisen ajattelun rinnalle aikuinen kykenee opetettelulla puhumaan myös tunteistaan. Tunteista puhuttaessa on aina otettava huomioon lapsen ikäkehitys ja asioiden ymmärtämisen taso. (Kullberg-Piilola 2005, 37, 41-45.)

Isokorven (2004, 129-131) ja Webster-Strattonin (2006, 136) mukaan lapsen tunteet ja tunne-reaktiot on hyväksyttävä. Peltonen (2005, 46-55) kuitenkin muistuttaa, että tunteiden hyväksyminen ei edellytä tekojen hyväksymistä. Tunteiden hyväksyminen auttaa lasta tunnistamaan ja jäsentämään pään sisällä pyörivää tunnemyrskyä (Webster-Stratton 2006, 136). Vanhempien asettamat rajat tuovat lapselle turvaa ja sen tiedon avulla lapsi uskaltaa uhmata ja kokeilla aikuisten asettamia rajoja. Rajoja aikuisen voi aika ajoin vaikea kuitenkin asettaa tai ylläpitää. (Peltonen 2005, 46-55.) Omien voimavarojen loppuessa kasvatuskumppanuudesta päiväkodin ja koulun kanssa voi olla apua. Tarvittaessa lapsen vanhemmat voivat saada myös tukea lastensuojelun kautta esimerkiksi perhetyöntekijän apua.

Yleensä tunne- ja sosiaaliset taidot kulkevat käsi kädessä. Tunteiden hallinnan opetteluun vaikuttavat heikentävästi erilaiset oppimisvaikeudet, elinympäristön epävakaus ja koulun tai opettajien suhtautuminen tunteisiin. (Webster-Stratton 2011, 280-282.) Tunne-elämän häiriöksi voidaan sanoa silloin, kun ärsykeisiin reagoiminen kohdistuu itseemme tai ympäristöömme (Kemppinen 2000, 39). Vaikeuksia voi ilmetä lapsella eri tavoin kuten arkuutena, hyökkäävyytenä, ylivilkkautena, rajattomuutena, väkivaltaisuuksina tai riippuvuusongelmina. Ongelmia näkyy usein normaalissa arjessa, mutta eri ympäristöissä aikuinen voi havaita erilaisia ongelmia. (Pihlaja 2004, 220-221.) Esimerkiksi koulussa tai päiväkodissa pystytään havainnoimaan lapsen toimintaa ryhmässä ja kavereiden kanssa leikkiessä, kun taas kotona tällainen toiminnan havainnointi on haasteellista. Kasvatuskumppanuus päiväkodissa ja yhteistyö koulun kanssa on tästä syystä tärkeitä. Lapsen sosiaalis-emotionaalisten vaikeuksien ilmetessä on hyvä muistaa huomioida lapsen ikäkehitys, mutta myös toiminnan ympäristö missä ongelmat esiintyvät. Tilanteita on hyvä katsoa kokonaisvaltaisesti (Pihlaja 2004, 219-221, 230-231). Pihlajan (2004, 224) mukaan varhaislapsuudessa, jos aikuinen epäilee psyykkisen kehityksen ja minän rakentumisen ongelmia, kannattaa kiinnittää huomioita lapsella esiintyessä outoja ja epärealistisia pelkoja, leikkimistä paljon omissa maailmoissa, kyvyttömyyttä leikkimisessä,

poikkevuutta tunneilmaisussa, käyttäytyminen eristää muista lapsista tai taantumista ja oireilua on jatkunut pidemmän aikaan.

2.5 Ryhmätoiminta lastensuojelun avohuollon tukitoimena

Lastensuojelun tarkoituksena on huolehtia lapsista ja turvata lasten sekä perheiden hyvinvointi. Lastensuojelu koostuu peruspalveluista kuten neuvolasta, päiväkodista ja koulusta sekä ehkäisevästä- lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä ja hyvinvointia, tukea vanhempia kasvatuksessa ja jaksamisessa sekä vaikuttaa ajoissa lapsen elämän puutteisiin ja huonovointisuuteen. Lastensuojelun asiakkuus voidaan aloittaa palvelutarpeen arvioinnin jälkeen, jos todetaan, että lapsi tai kasvuympäristö heikentää tai vaarantaa lapsen kehityksen ja terveyden sekä jos lapsi tarvitsee tukitoimia. (Orman 2016.) Lastensuojelu asiakkuus alkaa myös silloin, kun todetaan ilmoituksen vireille tulossa lapsen hyvinvoinnin turvaaminen kiireelliseksi (Lastensuojelulaki 417/2007, 27 §). Lastensuojelun palveluita tarjoavat kunnat ja yksityiset yritykset.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarkoituksena on tukea vanhemmuutta ja lapsen kasvattamista. Lastensuojelussa lapsen ja perheen arkea ensisijaisesti pyritään tukemaan kotona ja siihen avohuollon antamat palvelut auttavat. Ensisijainen toiminta avohuollolla on toimeentulontukeminen ja asumisen turvaaminen, kun ne vaikuttavat oleellisesti lapsen ja perheen kuntoutumiseen. Tukea voidaan esimerkiksi antaa lapsen harrastuksen löytämiseen, joka lisää lasten sosiaalista kanssakäymistä muiden lasten kanssa ja ehkäisee syrjäytymistä tai voi saada tukea vanhemman työhön sijoittumisessa. Avohuollon perinteisinä tukitoimina voidaan nähdä varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon tarjoamat hyvinvointipalvelut. Muita tukitoimia voivat olla tehostettu perhetyö, perhekuntoutus tai lapsen terapiapalvelut. (Lastensuojelun käsikirja 2015.) Avohuollon tarjoamat palvelut vaihtelevat kunnittain, mutta lakisääteiset palvelut on järjestettävä jokaisessa kunnassa. Niiden lisäksi toimintaa voidaan kehittää innovatiivisesti kuntakohtaisesti esimerkiksi taidelähtöisten ja eläinavusteisten menetelmien avulla. Sopivia palveluita tulee etsiä yhdessä perheen kanssa. Jokainen perhe ja perheen tilanne on yksilöllinen. (Taskinen 2010, 70-72.) Kunnalla on lastensuojelun tukitoimien järjestämistä vastuu, mutta se ei edellytä järjestämään kaikkia lastensuojelulain 36§:ssa mainittuja toimia (Lastensuojelun käsikirja 2015). Tukitoimien järjestämisessä voivat auttaa myös erilaiset järjestöt, seurakunnat ja uskonnolliset yhteisöt. Perheiden voi olla myös helpompaa ottaa vastaan kunnan ulkopuolisen toimijan järjestämää toimintaa, joka ei ole niin virallista ja kontrolloitua. (Taskinen 2010, 71.)

Lastensuojelun avohuollon yhtenä järjestettävänä tukitoimena voi myös olla lapsille ja nuorille tarkoitettu ryhmätoiminta. Tutkimuksia vastaavasta toiminnasta on vähäistä, mutta niistä on tullut positiivista kokemusta. Heikkinen (2007) koki murrosikäisten kouluvaikeuksissa olevi-

en poikien saavan ryhmätoiminnasta sosiaalista tukea ja se vähensi hyvinvointipalveluiden käyttöä. Toiminnallisten menetelmien avulla pystyttiin kerätä myös lisätietoa lasten hyvinvoinnista. (Heikkinen 2007, 60-65.) Myös Parviaisen (2007) mukaan ryhmätoiminnan avulla voidaan kartoittaa nuorten elämäntilanteita paremmin. Ryhmätoiminnan avulla nuoret ja lapset saavat peilauspinta-alaa muista ryhmäläisistä ja sen myöden saada vertaistukea omaan elämään. Lyhyistäkin kokemuksista voi saada avaimia pidemmällekin ajalle. (Parviainen 2007, 196-199.) Nádasin (2013) Pro gradu tutkielman mukaan nuoret kokevat ryhmätoiminnan lisäävään osallisuutta ja näin ollen myös mahdollistavan voimaantumisen. Ryhmätoiminnassa voidaan lisätä nuorten ja lasten osallistumista toiminnan suunnitteluun sekä toteuttamiseen ja näin voidaan lisätä heidän aktivoitumista vaikuttaa heidän oman elämän valintoihin. (Lallukka ym. 2008, 77-78).

Avohuollon tukitoimena olevat ryhmätoiminnat voivat olla pienryhmätoimintaa. Pienryhmätoiminnalla voidaan vahvistaa nuoren tai lapsen toimintaa ja elämönhallintaa. Toiminnallisten kokemusten kautta pyritään luomaan onnistumisen kokemuksia, joiden avulla heidän itsetuntemuksensa kasvaa. Pienryhmätoiminnassa ryhmäkoko voi vaihdella kolmesta kuuteen, joka mahdollistaa tiiviin vuorovaikutussuhteen asiakkaiden ja ohjaajien välillä. Se myös mahdollistaa ryhmään osallistujien luoda vuorovaikutussuhteita kaikkiin ryhmäläisiin ja sitä kautta tuntea ryhmän toiminnan turvallisemmaksi. Ryhmän toiminta voi olla pitkäkestoista harrastustoimintaa, kuten esimerkiksi ratsastusta. Pienryhmätoiminta on ehkäisevää toiminta, jonka avulla voidaan vähentää lasten tai nuorten syrjäytymistä. (Lallukka ym. 2009, 8-19.)

3 Toimintaympäristön kuvaus

Toimintaympäristö opinnäytetyössä oli laaja, koska yhteistyötä tehtiin käytännössä neljän eri tahon kanssa. Toiminnan järjestämiseen osallistuivat Ylitalon tila, moniammatillinen Voimaa laumasta -tiimi, GreenCareLab -hanke ja eräs Kanta-Hämeen kunnan lastensuojelu. Käytännössä kaikki tapahtui Ylitalon tilalla, mutta taustatekijöitä oli useita.

Ylitalon tila on yrityksenä toiminut vuodesta 2007. Maanviljelyksen ohella yrityksen tavoitteena on ollut alpakoiden kasvatusta ja eläinvierailujen tekeminen eri sosiaalialan yrityksissä. Yritys on tehnyt vierailuita Kanta-Hämeen alueen vanhainkodeissa, kehitysvammaisten palvelukeskuksissa ja nuorten parissa. Yhteistyötä tila on tehnyt toimintaterapeutti ja työnohjaaja Joyce Collin-Kajaalan kanssa vuodesta 2010. Nyt yrityksen tarkoituksena on muuttaa toimintamuotoaan tarjoamalla laajempaa moniammatillista palvelua hyvinvoinnin tukemiseen. Moniammatillinen tiimi, jota kutsutaan nimellä Voimaa laumasta, muodostuu toimintaterapeutista, fysiatrista, eläintenhoitajista, eläintenlääkäristä ja työterveyshoitajasta. Tiimin palveluiden tarkoituksena on muun muassa järjestää päivätoimintaa, uniryhmiä, tyhy-toimintaa ja lasten leirejä. Itse toimin osana tiimiä valmistavana sosionomina ja lastentarhanopettajana.

Ylitalon moniammatillinen tiimi on minun pilottieni avulla GreenCareLab -hankkeessa. Hankkeesta vastaa Työtehoseura ry ja yhteistyössä heidän kanssa toimii Hämeen ammattikorkeakoulu ja ProAgria Etelä-Suomi. Hankkeessa hyödynnetään living lab -ideologiaa eli suunniteltua toimintaa päästään kokeilemaan yhdessä oikeiden asiakkaiden kanssa. GreenCareLab -toimintamallissa kyse on siitä, että tulevaisuuden yrittäjät pääsevät kokeilemaan palveluitaan ja kehittämään ideoitaan hankkeen ja yrittäjämentorin tuella. Tuloksena syntyy yhteiskehittely, jossa tavoitteellisesti mukana on mahdollinen palvelun ostaja. Hankkeen vaatimuksena on se, että hankkeeseen osallistujalla ei ole vielä omaa y-tunnusta. (Rämö 2016.) Hankkeen alkaminen sattui sopivasti opinnäytetyön aloittamisen ajankohtaan ja sen tuoman tuen avulla opinnäytetyön ideaa oli uskottavampaa lähteä tarjoamaan kunnalle. Hankkeen avulla yhteistyötä kunnan kanssa pystyttiin kokeilla ja levittää tietoutta toiminnastamme niin paikallises-tikin kuin valtakunnallisestikin.

Toimintaa kokeiltiin Kanta-Hämeessä sijaitsevan kunnan lastensuojelun avohuollon tukitoi-meksi, jonka avulla voitaisiin tukea lapsen ja perheen hyvinvointia uudella ja innovatiivisella tavalla. Perinteisesti avohuollon tukitoimia ovat perhetyö, kotipalvelu, tukihenkilö- ja perhe-toiminta, lasten harrastustoiminnan tukeminen taloudellisesti sekä kuntouttavien hoito- ja terapiapalveluiden tarjoaminen. Lastensuojelun avohuollon tukitoimet voivat vaihdella kun-nittain. (Lastensuojelun käsikirja 2016.)

Opinnäytetyön konkreettinen toiminta tapahtui Ylitalon tilan toiminta- ja tallitiloissa sekä tilan luontopolulla ja pellolla. Tilalla vielä remontin alla olevat projektit luontopolku ja tilan asuintalon toiseen päähän valmistuneet toimintatilat ovat kesällä valmistuneet jo siihen mal-liin, että niitä voi jo hyödyntää toiminnassa. Tallissa on monia eri eläinlajeja, jotka osallistu-vat eläinavusteiseen toimintaan eli hevoset, aasit, alpakat ja koirat. Talli on siis yhtä mo-niammatillinen kuin on tiimin jäsenetkin ja se on perusteltua. Erilaiset eläimet herättävät erilaisia tunteita ihmisissä. Kokemukseni mukaan jotkut ihmiset ovat saattaneet kokea hevo-sen erittäin pelottavaksi sen suuren koon vuoksi, kun taas miniaasit on koettu helposti lähes-tyttävimmiksi niiden pienen koon ja hellyttävän ilmeen vuoksi. Alpakat taas on koettu kiin-nostaviksi ja erilaisiksi kuin muut normaalit suomalaiset kotieläimet. Alpakoissa on myös se mielenkiintoinen puoli, ettei ihmisillä ole niistä samanlaista ennakkokäsitystä kuin hevosista, aaseista tai koirista. Toiminnassa myös toimitaan tilan sekarotuisen koiran kanssa, joka tällä hetkellä harjoittelee eläinavusteiseen toimintaa yhdessä asiakkaiden ja ohjaajien kanssa.

4 Tavoitteet

Projektitoiminnan tavoitteet koostuivat kolmesta eri osa-alueesta; GreenCareLab -hankkeen, opinnäytetyön ja henkilökohtaisista tavoitteista. Tavoitteet pyrittiin määrittämään sellaisek-si, että niitä kaikkia voidaan kuitenkin katsoa toimintaa kehittävänä olevina tavoitteina. Ta-voitteita voidaan siis katsoa eri näkökulmista, mutta ne muodostavat yhden kokonaisuuden.

TAVOITTEET	
OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	<ul style="list-style-type: none"> • Päättävöitteena eläinavusteisessa harrastusryhmässä oli kerätä havaintoja lasten tunnetaidoista ja sosiaalisista taidoista 7 kerran ajan <ul style="list-style-type: none"> • tarkastella lasten toimintaa eläinten kanssa ja siinä tapahtuvia muutoksia • kokeilla toimintaa lastensuojelun avohuollon tukitoimeksi
GreenCareLab- HANKKEEN TAVOITTEET	<ul style="list-style-type: none"> • Päättävöitteena kokeilla GreenCareLab -toimintamallia yritystoiminnan käynnistämiseen <ul style="list-style-type: none"> • palveluidean kehittäly lasten kanssa tehtävään eläinavusteinen työskentelyyn • eläinten ja lasten turvallisuuden huomioiminen • tallitilojen testaaminen
HENKILÖKOHTAISET TAVOITTEET	<ul style="list-style-type: none"> • ryhmänohjaustaitojen vahvistaminen • kokemusta asiakkaan kohtaamisesta • varmuutta omaan ammatilliseen työskentelyyn

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet. Toiminnassa haluttiin havainnoida eläinavusteisen työskentelyä lasten tavoitteellisessa harrastusryhmässä. Näiden lisäksi tavoitteiden kokonaisuutta täydensivät GreenCareLab -hanke ja omat ammatilliset tavoitteet.

Opinnäytetyössä päättävöitteena oli tarkastella seitsemän kerran ajan lasten toimintaa sekä tehdä havaintoja lasten tunnetaidoista ja sosiaalisista taidoista. Toiminnassa tarkoituksena oli myös seurata lasten käyttäytymistä eläimiä kohtaan ja eläimien vaikutusta lasten toimintaan. Toimintaa tarkastellaan, että olisiko sillä mahdollisuuksia toimia lastensuojelun avohuollon palveluna esimerkiksi pienryhmä muotoisena harrastusryhmänä.

GreenCareLab -toimintamallia olen aiemmin kokeillut aikuisten kehitysvammaisten parissa kehitellessäni heille eläinavusteista toimintaa Voimaa laumasta -tiimin kanssa. Aikaisempi kokeilu osoitti että toimintamallia voisin soveltaa myös opinnäytetyössäni lapsille suunnatussa eläinavusteisessa työskentelyssä. Toiminnan aikana tavoitteena oli myös havainnoida minkälai-

sia asioita tulee huomioida tallitiloissa, eläinten ja lasten turvallisuudessa sekä omassa hyvinvoinnissa.

Henkilökohtaisesti tavoittelen tämän opinnäytetyön avulla oman ammattitaidon kehittymistä, tiedon lisäämistä eläinavusteisesta toiminnasta ja varmuutta omaa toimintaa kohtaan. Toiminnassa pääsee kokeilemaan kaikkea koulussa oppimia asioita ohjaamisesta, projekti työkentelystä ja sen vetämisestä. Tavoitteena oli suunnitella toiminta, hankkia yhteistyökumppanit, harjoitella asiakkaiden kohtaamista, ohjata toimintaryhmää, arvioida toimintaa ja kokonaisuuden onnistumista sekä kirjoittaa kaiken raportiksi, jotta muut voivat oppia kokemuk-sistani. Tämä opinnäytetyö tiivistää kaiken käytännön ja teoriaopetuksen yhteen pakettiin.

Kaikki nämä siis valmistelevat ajatusta yrittäjyyttä kohden ja parantavat asiakkaille annetta-van palvelun laatua. Kokeilevan toiminnan kautta pystytään huomaamaan kehitettävät ja jo toimivat asiat. Eläinavusteisesta toiminnasta voi aina lukea ulkomaista kirjallisuutta ja tutki-muksia, mutta kokeilemalla oppii parhaiten. Siinä huomaa toiminnan vaikutukset asiakkaisiin ja paikallisesti pystyy kasvattamaan ihmisten tietoutta eläinavusteisesta toiminnasta.

5 Toiminnan arviointi

Opinnäytetyössä hyödynnettiin monia eri havainnointimenetelmiä ja pyrittiin kokonaisvaltai-seen näkemykseen lasten tilanteista. Näiden avulla pystyttiin suunnitella ja muuttamaan toimintaa tarvittaessa sekä arvioimaan ja analysoimaan opinnäytetyötä. Toimintaa tehdessä havainnointi on tärkeätä, koska tilanteet siinä muuttuvat nopeasti ja aina tilanteita ei voi en-nakoida etukäteen. Havainnointi on järjestelmällistä dokumentointia, jossa keskitytään en-nalta määrättyyn kohteeseen. (Ojasalo ym. 2009, 103-107.) Esimerkiksi tässä työssä havainnointi toiminnassa kohdistettiin lasten sosiaalisten taitojen, tunnetaitojen ja eläinten koh-taamisen havainnointiin. Eri havainnointimetodien avulla kerätään aineistoa, jolloin voidaan luoda ymmärrys tutkittavasta kohteesta tai asiasta teorian tiedon tuella (Ojasalo ym. 2009, 106).

Ennen työskentelyn aloittamista haastateltiin lasten huoltajia liittyen lapsen arkeen, käyttäy-tymiseen ja asiakkaiden suhteista eläimiin. Haastattelujen avulla oli tarkoituksena saada ko-konaisvaltaisempaa käsitystä lapsista. Alkuhaastattelu ja jatkuva kommunikointi lasten huol-tajien kanssa auttoi paremmin ymmärtämään lasten käyttäytymistä toiminnassa. Toiminnan loputtua haastattelut toteutettiin uudelleen, jotta pystyttiin arvioimaan toiminnan vaikutuk-sia.

Toimintakertojen aikana toimintaa havainnoitiin yhdessä apuohjaaja Johanna Seppälän kans-sa. Jokaisen toimintakerran jälkeen kokoonnuttiin yhdessä Seppälän ja tilan emännän Pirkko Kivikarin kanssa käymään toimintakerran tapahtumat läpi. Tilan emäntä antoi neuvoja siitä,

mitä voitaisiin seuraavalla kerralla tehdä tallissa eläinten kanssa ja antoi myös ulkopuolisen näkemystä toimintaan. Kaikki havainnot kirjattiin ylös muistioon (liite 4). Muistiossa kirjattiin ylös toiminnan tapahtumat, havainnot lasten tunnetaidoista, sosiaalisista taidoista ja eläinten kanssa toimimisesta. Muistioiden avulla toiminnan havainnointi pysyy järjestelmällisenä ja helpottaa toiminnan analysointia (Ojasalo ym. 2009, 104). Jokaisen toimintakerran jälkeen pyydettiin palautetta ohjaamisesta apuohjaajalta ja tilan emännältä sekä tehtiin itsearviointi. Näin pystyttiin arvioimaan kehittymistä ohjaajana.

Edellä mainittujen dokumentointien lisäksi toimintaa valokuvattiin ja videoitiin. Niiden avulla voitiin havainnoida toimintaa paremmin ja pitää kuvia muistin tukena toimintaa purkaessa. Kaikkea toimintaa ei ihminen kykene havainnoimaan ja muistamaan jatkuvan informaatiotulvan takia. Ihmisen katseen näkökulma on myös kapea-alainen, johon voi vaikuttaa omat arvot ja tavat. (Ojasalo ym. 2009, 104.) Toiminnassa videokuvattiin lyhyitä toimintakohtauksia, jossa toinen ohjaaja työskenteli lasten kanssa esimerkiksi opettaen eläinten ruokintaa. Tällöin toinen ohjaaja kykeni havainnoimaan videoinnin avulla täysipainoisesti. Lyhyiden video pätkien avulla voidaan nähdä jo paljon ohjaamistyylistä ja lasten reagoimisesta ohjaamiseen (Koi-vunen & Lehtinen 2015, 53). Valokuvien avulla voidaan helpottaa ajatusten sanoittamista ja asioiden muistamista. Valokuvausta ja videointia varten kysyttiin luvat lapsen huoltajilta.

Lapsilta palautetta ja toiveita kysyttiin jokaisesta toimintakerrasta. Viimeisellä kerralla palautetta toiminnasta pyydettiin toiminnallisen menetelmän avulla, joka tehtiin leikin muodossa. Toimintakertojen päätyttyä lapsia haastateltiin heidän kotonaan toiminnassa tuotteen valokuvien avulla. Tällä tavoin varmistettiin lasten kuuleminen. Lasten kuuleminen on tärkeää, koska se osallistaa lapsia heidän omaan elämäänsä. Osallistamisessa on kuitenkin huomioitava lapsen ikätason mukainen kehitys. Lapsen osallistaminen on lapselle itselleen tärkeä, että hänen mielipiteensä ja ajatuksensa ovat arvokkaita. Samalla ne ovat myös lapselle oppimistilanteita esimerkiksi sosiaalisten taitojen vahvistamisessa. (Oranen 2008, 15-16.) Lapsille tehty haastattelu nauhoitettiin. Haastattelun nauhoittamiseen kysyttiin lupa lasten huoltajilta.

6 Opinnäytetyön toteuttaminen

Opinnäytetyön muodoksi valittiin toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tueksi tehtiin laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen avulla saadaan kokonaisvaltaisempi kuva toiminnan vaikutavuudesta ja sen avulla osallistetaan asiakkaiden huoltajat mukaan toiminnan kokeiluun. Projekti toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jossa järjestettiin kolmelle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle seitsemän kertaa tallitoimintaa. Tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja ohjata toiminta sekä tutkia toiminnan vaikutuksia.

Projektia tehtäessä oli huomioitava toiminnan valmistelu, suunnittelu, toteutus, arviointi ja kaiken tämän aikatauluttaminen. Tässä työssä on paljon hyödynnetty myös väliarviointia, varsinkin toiminnan toteutuksessa. Väliarvioinnin avulla kehittämistyö on paljon tehokkaampaa ja tuotteliaampaa kuin, että toiminnan loppuksi olisi vain arviointi. Toiminnan aikana väliarviointia antoivat toiminnasta tehdyt muistiot, havaintolomakkeet, työnohjaus ja työparin antama palaute. Tässä kappaleessa käsitellään projektin etenemistä alusta loppuun.

VALMISTELEVA TOIMINTA	<ul style="list-style-type: none"> • yhteistyökumppanin haku • ensimmäinen kokeilu GreenCareLab -hankkeessa tehtiin kehitysvammaisten kanssa • harjoittelu erään Kanta-Hämeen kunnan lastensuojelussa • lastensuojelun perusteet -kurssi Hämeen ammattikorkeakoulussa • tutkimusluvan hakeminen • osallistujien valikoituminen yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa
SUUNNITTELU	<ul style="list-style-type: none"> • haastattelut lasten huoltajien kanssa • haastatteluiden litterointi, analysointi ja yhteenveto • toimintakertojen suunnittelu
TOTEUTUS	<ul style="list-style-type: none"> • ryhmän ohjaaminen • toimintakertojen sisällön suunnittelu
VÄLIARVIOINTI	<div style="text-align: center;"> </div> <ul style="list-style-type: none"> • muistioiden tekeminen • työnohjaus • työparin palaute
LOPPUARVIOINTI	<ul style="list-style-type: none"> • huoltajien haastattelut ja niiden litterointi sekä yhteenveto • toiminnan läpi käynti lasten kanssa • työparin palaute • sosiaalityöntekijöiden palaute • väliarvioinnissa käytetty materiaali

Taulukko 2: Opinnäytetyön toteuttaminen. Taulukko antaa käsityksen siitä mitä työssä on tehty ja mitä siihen on sisältynyt. Taulukko tukee ymmärrystä toiminnan laajuudesta ja tukee tämän kappaleen tekstiä.

6.1 Yhteistyökumppanin haku ja toiminnan valmistelu

Koko opinnäytetyö prosessi lähti liikkeelle maaliskuussa 2016, kun jätin opinnäytetyön ideapaperin Laurea ammattikorkeakoulun opettajille arvioitavaksi. Ideapaperin ollessa vielä arvioitavana aloitin kuitenkin ehdottamaan yhteistyötä Kanta-Hämeessä sijaitsevalle kunnalle. He kiinnostuivat yhteistyöstä ja toimintaa lähdettiin suunnittelemaan, kun koululta oli tullut lupa aloittaa toiminnan suunnittelu.

Sujuvan yhteistyön ja toiminnan mahdollisen jatkumisen kannalta ajattelin, että minun olisi hyvä tutustua kokeiluun osallistuvan kunnan lastensuojeluun ja sen työntekijöihin. Siihen sainkin oivallisen tilaisuuden päästessäni kesäksi 10-viikkoiseen harjoitteluun lastensuojeluun. Harjoittelun ansiosta kasvatin ammattitaitoani ja sain lisää tietoa lastensuojelusta sekä kunnan eri palveluista. Harjoittelun yhteydessä kävin myös FUAS -kesäopintoja Hämeen ammatti- korkeakoulussa, jossa perehdyttiin lastensuojelun perusteisiin. Kesä-elokuun aikana siis opettelun käytännössä ja teoriassa mitä on lastensuojelu ja miten lasten sekä perheiden hyvinvointia voidaan tukea.

Harjoittelun aikana saatiin koottua toimintaan osallistuva ryhmä, jota suunniteltiin yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Haasteena ryhmän muodostamiseen tuotti lastentarhaopettaja pätevyyteen vaadittava lasten ikärajoitus eli 0-8 -vuotiaat ja siihen yhdistäminen opinnäytetyön tavoite sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen vahvistamisesta. Näiden lisäksi huomioitiin ryhmää kootessa lasten iän mukainen kehitystaso ja oma ammattitaitoni. Sopivien asiakkaiden löydettyä, ottivat asiakkaiden omat sosiaalityöntekijät yhteyttä asiakkaisiin ja esittelivät mahdollisuuden osallistua eläinavusteiseen toimintaan. Asiakkaiden vastattua myönteisesti toimintaan, otin heihin henkilökohtaisesti yhteyttä. Kerroin heille tarkemmin opinnäytetyön ideasta ja ryhmän toiminnasta. Samalla sovimme myös haastatteluajan, jossa tekisin alkukartoitusta lapsesta ja tutustuisin paremmin lasten huoltajiin.

6.2 Lähtötilanne ja asiakkaiden toiveet

Lasten huoltajien kuuleminen on tärkeä osa tutkimuksen kokonaisuutta. He elävät lapsen kanssa ja näkevät lasten haasteet arjessa. Toki lapsi saattaa käyttäytyä eri tavoin koulussa tai harrastuksissa ja siellä haasteet voivat olla erilaisia. Tieto kuitenkin välittyy usein lasten huoltajille. Haastattelut huoltajille pidettiin elokuussa viikolla 33, jonka jälkeen haastattelut litteroitiin, analysoitiin ja tehtiin niistä yhteenveto. Yhteenvetoon kerättiin ajatuksia huoltajien toiveista ja tavoitteista ryhmälle. Haastatteluiden perusteella lähdettiin suunnittelemaan toimintaa.

Alkuhaastattelussa (liite 2) kartoitettiin lasten aikaisempia kokemuksia eläinten kanssa, lasten tunnetaitoja ja sosiaalisia taitoja sekä minkälaisia toiveita huoltajilla on toiminnan vaikutuksilla. Alkukartoitus tuotettiin teemahaastatteluna, joka suunniteltiin yhteistyössä Joyce Collin-Kajaalan kanssa. Haastattelurunkoa tehtiin niin, että pohjan laatiminen oli oppimiskokemus. Collin-Kajaala ohjasi minkälaisia kysymyksiä haastatteluun kannattaa tehdä, jotta keskustelussa annetaan tilaa vanhemmille ja heidän ajatuksilleen. Tämän pohjalta haastattelurunko muodostui. Ennen haastatteluita tilannetta käytiin vielä läpi, koska tällaiset tilanteet olivat uusia minulle. Jokaiseen haastatteluun käytettiin aikaa noin tunti. Haastattelut litteroitiin ja koottiin toiminnassa huomioitavat asiat yhteen.

Aikaisempi kokemus eläinten kanssa toimisesta vaihteli lasten kesken. Toisella saattoi olla kotona lemmikkejä tai isovanhempien luona saanut kontaktia eläimiin, kun taas toisilla kontaktia ei eläimiin ollut ollenkaan. Tilanne toisaalta loi haasteita toiminnan suunnittelulle, mutta antoi myös mahdollisuuksia. Haasteita loi se miten edetä sopivaan tahtiin, jotta myös lapset ilman aikaisempaa kokemusta eläimistä eivät kokisi toimintaa liian haasteelliseksi. Toisaalta lapset, joilla on kokemusta voi toimia esimerkkinä muille lapsille miten eläinten kanssa ollaan. Toiminnan suunnittelussa oli kuitenkin huomioitava se, ettei kenelläkään lapsilla ole ollut läheistä kontaktia alpakoiden, aasien tai hevosten kanssa. Kokemusta heillä oli pääasiassa koirista, kissoista ja kaneista eli pieneläimistä.

Tunnetaidoissa lapsilla haasteita ilmeni tunteiden sanottamisessa ja ilmaisussa. Vaikeudet tulevat joskus esiin väkivaltaisena käyttäytymisenä tilanteissa, jossa ei osaa sanottaa omia ajatuksiaan ja tunteitaan. Vihastuessaan lapsilla esiintyy mykkäkoulua, tavaroiden rikkomista tai toisen lyömistä. Osa huoltajista mainitsi, että lapsi tietää teoriassa miten eri tilanteissa pitäisi käyttäytyä, mutta käytännössä teoria ei aina toteudu. Eri tunnetilojen tietämistä myös esiintyy, mutta niiden sanottamisessa on ongelmia. Esimerkiksi sanottaessa olen vihainen, iloinen tai surullinen. Haasteita esiintyy myös omien mielipiteiden sanottamisessa. Niitä ei joko lainkaan sanota tai vastataan usein ”en tiedä”.

Haastatteluissa huoltajat kertoivat lapsilla sosiaalisissa taidoissa esiintyvän haasteita vuorovaikutustaidoissa. Ne korostuvat kontaktin ottamisessa toiseen ihmiseen, puheentuottamisessa, ryhmätilanteissa ja muiden huomioon ottamisessa. Eräällä lapsella puheentuottamisessa tuottaa hankaluuksia stressaavat tilanteet, jossa korostuu änkyttäminen. Kahdella lapsella nuorempana oli esiintynyt ongelmia puhetaidon oppimisessa ja sen kehittämiseen ovat tarvinneet puheterapeutin apua. Eräissä lapsissa oli esiintynyt myös arkuutta uusissa tilanteissa ja huoltajat kokivat itsetunnon olevan heikko.

Huoltajat toivoivat saavansa toiminnasta apua erilaisiin tilanteisiin niin sosiaalisiin taitoihin kuin tunnetaitoihinkin. Tukea he halusivat toiminnalta tunnetilojen käsittelyyn ja hallintaan sekä itseilmaisuuksiin. Vuorovaikutus taitoihin kaivattiin harjoittelua kuten kontaktin ottamiseen tai omien mielipiteiden kertomiseen. Toiminnan toivottiin myös kehittävän kykyä asettautua toisen asemaan ja empatiaa. Näiden lisäksi haastatteluissa tuli esille vahvasti itseluottamuksen vahvistaminen ja rohkaistuminen uusien asioiden kokeilemisessä. Huoltajat ymmärsivät seitsemän kerran olevan lyhyt ajanjakso, eikä suuria muutoksia voi tapahtua niin lyhyessä ajassa. Toiminta antaa vain käsityksen siitä, että sopisiko tämän tyyppinen toiminta lapsille tai minkälaisia muutoksia toiminnan aikana alkaa näkymään.

6.3 Toimintakertojen suunnittelu

Toimintakertojen suunnittelussa käytettiin hyödyksi aikaisemmin opittua teoriatietoa ja kokemusta ryhmänvetämisestä erilaisten asiakkaiden kanssa. Avainasemassa suunnittelussa olivat kuitenkin haastattelussa saadut tiedot ja aikaisemmin toteutettu kokeilu GreenCareLab:in kanssa. Toiminnan suunnittelussa auttoivat työparini Johanna Seppälä, tilan emäntä Pirkko Kivikari ja työnohjauksellisesti toimintaterapeutti Joyce Collin-Kajaala. Päävastuu oli kuitenkin minulla, jotta kokemus toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta lisääntyisi.

Kesän aikana oli toteutettu ensimmäinen eläinavusteinen kokeilu GreenCareLab -hankkeessa aikuisten kehitysvammaisten kanssa, josta saatiin kokemusta ja hyviä ideoita myös opinnäyte-työryhmän vetämiseen. Kokeilu toteutettiin seitsemän kertaa ja se oli aina kerran viikossa kaksi tuntia. Toiminnassa saatiin hyvää kokemusta toiminnan rakenteesta, tunne- ja kuvakorttien käytöstä sekä ohjaajien välisestä yhteistyöstä. Eli käytännössä toimintaa oli pystytty jo harjoittelemaan oikeassa ympäristössä, mutta eri asiakasryhmän kanssa. Näin ollen hyväksi koettua mallia toiminnan rakenteesta lähdettiin kokeilemaan myös lasten kanssa.

Kehitysvammaisten toimintaryhmässä jokainen kerta oli jaettu kolmeen osioon eli aloitus, toiminta ja lopetus. Toiminta aloitettiin ja lopetettiin tilan toimintatiloissa ja muu toiminta tapahtui tallissa, luonnossa tai pihapiirissä (kuviot 3-4). Aloituksessa käytiin kaikkien kuulumi- set läpi, muisteltiin edellistä kertaa ja valittiin tunnekortit, pohjautuen sen hetken fiilikseen. Toiminnassa työskenneltiin tallitiloissa, luontopolulla tai eläinten laitumilla, joissa voitiin esimerkiksi ruokkia ja hoitaa eläimiä, käydä kävelyllä tai harrastaa agilityä. Toimintakerta päätettiin aina samassa tilassa kuin aloitettiinkin, jolloin ympyrä sulkeutui ja toiminnassa selkeys säilyi. Lopetuksessa käytiin läpi mitä toimintakerran aikana oli tehty ja mitkä asioista tuntui mukavalta tai tyhmältä. Kotiin lähtiessä annettiin valokuva jostakin tilan eläimestä, jolloin toiminnan vaikutukset voidaan siirtää kotiin. Kehitysvammaisten toimintaryhmän aikana muodostunutta toimintamallia lähdettiin kokeilemaan myös lasten kanssa.

Kuvio 3: Toimintatilat. Pääsääntöisesti toimintaa järjestettiin tallissa ja pihapiirissä. Toimintatiloissa aloitettiin ja lopetettiin toimintakerrat. (Kuva: Marko Lindroos.)

Kuvio 4: Eläinten laitumet ja luontopolku. Eläinten laitumilla havainnoitiin eläinten käyttäytymistä ja luontopolulla voitiin käydä kävelemässä turvallisessa ympäristössä eläinten ja lasten kanssa. (Kuva: Marko Lindroos.)

Ennen opinnäytetyötoiminnan aloitusta toiminnan rakenteelle oli siis valmis malli, jonka ympärille lähdettiin suunnittelemaan toiminnan sisältöä. Toiminnan sisällön suunnittelussa huomioitiin lasten ikäkehitys että vanhempien esittämät toiveet tavoitteille sekä lasten haasteet

sosiaalisissa taidoissa ja tunnetaidoissa. Toimintakertojen sisältöinä oli kolme teemaa; tutustuminen toisiimme ja eläimiin, tutustuminen eläintenhoitoon ja lasten toiveiden toteuttaminen. Ensimmäisinä kahtena kertana tutustuttaisiin toisiimme ja eläimiin eri harjoitusten avulla, kolme seuraavaa kertaa harjoiteltaisiin eläinten hoitoon kuuluvia toimintoja ja viimeisillä kerroilla toimittaisiin lasten antamien toiveiden perusteella, että mitä he haluavat tehdä viimeisillä kerroilla. Eri toimintojen tarkoituksena oli harjoittaa sosiaalisia taitoja eli pyrkiä ryhmässä toimimiseen. Suunnitelmat tehtiin kuitenkin niin, että toimintaa tarvittaessa pystyttäisiin tekemään myös yksilöllisesti. Sosiaalisten taitojen lisäksi tavoitteena oli myös vahvistaa lasten tunnetaitoja, joita toiminnassa tarkoituksena oli harjoitella tunnekorttien avulla. Tunnekorttien lisäksi tavoitteena oli harjoitella eri tunnetiloja eläinten käyttäytymisen avulla niin, että neljälle viimeiselle kerralle jokaiselle päivälle otetaan teemaksi eri tunnetila. Tunnetiloja päiville olivat epävarma, vihainen, iloinen ja surullinen.

Seitsemän toimintakertaa on lyhyt aika, jos halutaan selkeitä muutoksia ja pitkäaikaisia vaikutuksia, mutta seitsemänkin kerran aikana voi tapahtua jo paljon. Edellisessä kokeilussa kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa seitsemän toimintakertaa todettiin hyväksi määräksi kokeilla toimintaa, jonka aikana pystyttiin saamaan jo käsitystä siitä, sopiiko tämäntyyppinen toiminta asiakkaille ja miten toiminnalla pystytään vaikuttamaan asiakkaiden arjen tukemiseen.

Toimintasuunnitelmaan kuului, että jokaisen toimintakerran jälkeen käytäisiin havainnot läpi kahden apuohjaajan kanssa ja kirjoitettaisiin toiminnasta muistio (liite 4). Näin pystyisimme seuraamaan lasten kehittymistä ja huomioimaan paremmin lasten tarpeet. Toimintakertojen päätyttyä lasten huoltajia haastatellaan ja kerätään tietoa heidän tekemistään havainnoista lasten toiminnassa arjessa (liite 3). Laadullisen tutkimusmenetelmän avulla pystytään näkemään kokonaisvaikutuksen lapsen hyvinvointiin (Vilka ym. 2004, 63). Haastattelu tapahtuu teemahaastatteluna (liite 2 ja 3). Jokaisen toimintakerran jälkeen tarkoituksenamme oli pyytää lapsilta palautetta toimintakerroista. Palautetta kysyttäisiin lapsilta joko haastattelemalla tai toiminnallisilla menetelmillä. Jokaista lasta pyrittäisiin haastattelemaan yksitellen ainakin kerran, jolloin lapsen yksilöllinen kuuleminen toiminnasta varmistettaisiin. Toiminnallisissa menetelmissä käytettäisiin esimerkiksi erilaisia janatyöskentelyjä ja toiminnassa tuotettuja kuvia.

6.4 Toimintakertojen toteutus

Toiminta aloitettiin viikolla 34 ja sitä oli kerran viikossa aina viikolle 40. Yksi toimintakerta oli 2 tuntia, mutta alku- ja loppuvalmisteluihin meni vähintään 1,5 tuntia eli käytännössä yhteen toimintakertaan meni vähintään 3,5 tuntia. Ennen ryhmän alkamista lapsille annettavat kuvat oli valmisteltava, varmistaa vielä tallin valmiustila ja käydä toimintakerta läpi yhdessä apuoh-

jaajan kanssa. Ennen toimintakertaa oli tilan emännän kanssa sovittu mitä tallitöissä pitää jättää tekemättä, jotka tekisimme sitten lasten kanssa. Toimintakerran jälkeen kävimme apuohjaajan ja tilan emännän kanssa läpi päivän tapahtumat ja annoimme palautetta toistemme työskentelystä. Jokaisen toimintakerran jälkeen kirjoitimme muistion (liite 4), jossa kävi ilmi toimintakerran tapahtumat, huomiot lasten toiminnasta ja meidän ohjaamisesta sekä mitä seuraavalla kerralla on hyvä muistaa.

Toimintamallimme muuttui toiminnan aikana. Muutoksia tuli jokaiseen toiminnan osaluokkaan. Aloituspöytä siirrettiin talliin, jolloin liialliset siirtymiset vähensivät. Aloituksen rakennetta selkeytettiin ja jäseneltiin selkeämmäksi lapsille soveltuvaksi; tunnekortit jätettiin pois ja otettiin kuulumiskierros, jossa varmistettiin jokaisen tulevan kuulluksi. Toimintaa liikaa määrittänyt ohjenuorana olleet tunneteemat poistettiin ja alettiin enemmän käyttää omaa esimerkkiä puhumalla tunnetiloista. Toiminnan lopettaminen myös siirrettiin pois toimintatilasta talliin ja pihapiiriin. Toiminta päätettiin aina eläinten ruokintaan ja kuvakorttien antamiseen. Toiminnan päätöksessä myös kysyttiin lasten toiveita seuraaville kerroille.

Toiminnassa hyviksi käytänteiksi koettiin kuvalliset säännöt, kuvakortit, valokuvaaminen, selvät ohjaaja roolit ja työnohjaus. Ryhmän ensimmäisellä kerralla tehtiin lasten kanssa yhteiset säännöt, jotka olivat aina näkyvillä tallissa (liite 5). Ne oli kirjoitettu isolla kirjaimilla ja laminoitu, jotta ne säilyvät pidempään. Yhteisten sääntöjen lisäksi tallin seinälle oli laminoitu kolme tallin sääntöä, jotka olivat tehty jo edellisessä pilottitoiminnan tuloksena. Säännöt oli tehty kuvallisena, jotta ne olisivat ymmärrettävissä myös lukutaidottomille. Yhteiset säännöt olivat hyvät, koska niitä voitiin tarvittaessa lukea läpi. Niistä ei myöskään voinut lipsua, koska ne oli tehty yhdessä ryhmänä. Tilanteita tuli, jossa lapset muistuttivat myös ohjaajia tallin säännöistä. Tämä kertoi sen, että lapset olivat sisäistäneet tallin säännöt ja muistivat niiden olemassaolon.

Ennen jokaisen kerran toiminnan päättymistä lapsille annettiin kuvakortti kotiin mukaan. Kuvakorteissa oli joko kuva jostain tilan eläimestä (kuvio 5) tai missä lapsi toimii eläimen kanssa. Lapset reagoivat eri tavoin annettaviin kuviin, jotkut olivat innoissaan ja jotkut taas kokiivat kuvan mitään sanomattomaksi. Esimerkiksi ensimmäisillä kerroilla eräs lapsi sanoi heittävänsä kuvat roskeen kotona tai saadessaan kuvat hän heitti ne maahan tai sanoi kuvien olevan ihan tyhmiä ja eikä hän niitä halua ottaa. Hän ei myöskään tullut helpolla kuvien jakamisen tilaisuuteen. Loppua kohden hänen asenteensa kuvia kohtaan kuitenkin muuttui. Hän kuunteli ohjeita ja saapui kuvien jakamiseen heti pyydettyä. Hän otti kuvat vastaan hymyillen sanomatta mitään. Viimeisillä kerroilla hän myös halusi näyttää muille ryhmäläisille kuvansa ja nähdä mitä muut olivat saaneet.

Kuvio 5: Toiminnassa käytettyjä kuvakortteja. (Kuvat: Lotta Korhonen.)

Kotona lapset olivat laittaneet kuvia esimerkiksi oman huoneen seinälle tai jääkaapin oveen. Kaikki eivät olleet löytäneet paikkaa saaduille kuville. Kuvien avulla lapset saattoivat kotona kertoa mihin toimintaan kuvat liittyvät tai asioita kuvan eläimestä. Tällä tavalla saatiin hie-
man lisättyä huoltajien ja lapsen vuorovaikutusta sekä huoltajat näkivät mitä lapset olivat tehneet tilalla. Eräs huoltaja sanoi loppuhaastattelussa, että

*”Olin yllättynyt, kun hän uskalsi olla hevosen luona. Mahdollisesti hänen herkkäpuolen-
sa tulee siellä esille”*

Kyseisessä kuvassa lapsi nojasi päätänsä hevosen turpaan. Kuvat siis voivat kertoa huoltajille uusia asioita, joita ei niin usein näe arjessa. Huoltajien lisäksi kuvia saatettiin näyttää myös perhetyöntekijälle, sisaruksille tai kavereille.

Toiminnassa kuvakorttien lisäksi kuvataiteelliset menetelmät alkuun näkyivät vain havainnoin-
timenetelmänä eli otimme toiminnan aikana valokuvia ja videokuvaa lapsen toiminnasta. Näiden oli tarkoituksena toimia tukena toiminnan havainnoinnissa ja muistin tukena. Vähitel-
len lapset näyttivät mielenkiintoaan valokuvia ja valokuvausta kohtaan esimerkiksi kysymällä
millainen ottamasta kuvasta tuli tai halusivat toimintakertojen loppupuolella ottaa muistoksi
kuvia omalla puhelimellaan. Lasten mielenkiinnosta johtuen annettiin lapsille myös mahdolli-
suus ottaa valokuvia ohjaajien kameroilla.

Toiseksi viimeisellä toimintakerralla oli erittäin sateinen päivä ja toiminnan mahdollistaminen
ulkona oli mahdotonta. Tästä syystä oli turvauduttava B suunnitelmaan ja sinä päivän valoku-
vatiin lasten kanssa. Jokaiselle lapselle annettiin lainaksi digikamera, jonka avulla he tekivät
erilaisia valokuvaustehtäviä. Tehtävien tarkoituksena oli tiivistää ryhmää paremmin. Tehtävät
mahdollistivat kontaktin ottoa eläimeen tai ryhmäläisiin sekä antoivat lapselle tilaa kokeilla

itse erilaisia kuvia, joka rohkaisi kokeilemaan uusia asioita. Lopulta sillä kerralla ei ollut kuin kaksi lasta, mutta toiminta oli heille mieluisaa ja se lähensi ohjaajien ja lasten välejä. Tämän vaikutus näkyi myös viimeisellä kerralla ohjeiden noudattamisella ja toistemme kunnioittamisena. Valokuvaus lähensi kahden lapsen välejä ja lisäsi heidän vuorovaikutusta. Aikaisemmin heidän välinen vuorovaikutus ei ollut toiminut. Kun toinen yritti ottaa kontaktia toiseen, toinen tyrmäsi kontaktin oton ja jätti toisen huomiomatta. Valokuvaustoiminnan aikana he keskustelivat keskenään ja toiminta heidän kesken lisääntyi. Seuraavalla kerralla myös huomasi heidän suhteiden parantuessa vähentyi myös ryhmäläisten yliaktiivisuus ja lisäsi toisten huomioimista toiminnassa. Seuraavan toimintakerran aloituspiirissä eräs lapsi myös sanoitti, että

”viime kerralla oli kivaa”

Tämä kertoi, että lapsi oli oikeasti nauttinut toiminnasta, koska aikaisemmin hän ei ole antanut palautetta edellisistä kerroista ja tai sanonut mikä on kivaa tai tyhmää. Valokuvaus oli ilmeisesti siis vaikuttanut lapseen positiivisesti.

Voimaa laumasta -tiimin jäsen Joyce Collin-Kajaala auttoi huoltajien haastatteluiden valmistumisessa, mutta sen lisäksi antoi tarvittaessa työnohjausta niin henkilökohtaisesti kuin koko ryhmälle ja kehitti ohjaajien ryhmänohjaustaitoja. Toimintakertojen jälkeen olimme yleensä yhteydessä Collin-Kajaalaan ja hän tarvittaessa rohkaisi, kannusti ja neuvoi. Neljännen toimintakerran jälkeen hän järjesti koko opinnäytetyötiimille työnohjauksen, koska apuohjaajan kanssa koettiin ohjaustaitojen loppuvan kesken ja tarvittiin uusia ideoita lapsiryhmän vetämiseen.

Uuden toiminnan kokeilemisessa ja kehittämisessä tulee usein haasteita myös vastaan. Tässä toiminnan aikana koettiin haasteeksi siirtymiset eri toimintatilojen välillä, tunnekorttien käytön, tunnetilojen asettamisen eri päiville ja ryhmän pitäminen kasassa koko toimintakerran ajan. Saamamme työnohjauksen jälkeen toiminta alkoi kulkemaan paremmin. Ohjaaminen alkoi tuntua kevyemmältä ja helpommalta. Lapset kuuntelivat paremmin ohjeita, työskentelivät toistensa kanssa ja opimme käyttämään eläinten tuomaa energiaa paremmin.

Toiminnassa kokeilimme tunnekortteja lasten tunnetilojen havainnoinnin apuvälineiksi. Käyttämämme tunnekortit olivat kehitysvammaisten tukiliitto ry:n MAHTI-tunnekortit, jotka näkyvät kuviossa 6. Korttien käyttö oli toiminut hyvin edellisessä kokeilussa kehitysvammaisten toimintaryhmässä ja tästä syystä haluttiin kokeilla korttien käyttöä myös lasten kanssa. Tunnekorttien käyttö oli haasteellista, koska lasten energiataso usein oli korkealla ja tehtävään keskittyminen oli vaikeata. Tästä syystä tunnekortit jätettiin pois jo toisella toimintakerralla. Lasten ylivilkkaus näkyi myös haasteena välillä ohjeiden kuuntelemisessa ja tehtävästä toiseen siirtyessä, varsinkin toimitilaa vaihtaessa. Osa syynä ylivilkkauteen oli väsymys, koska

toiminta tapahtui aina koulupäivän päätteeksi ja lapset tuntuivat tarvitsevan tilaa purkaa energiaansa. Ylivilkkaus myös koettiin johtuvan lasten yksilöllisistä haasteista, kuten siirtymiset tehtävästä toiseen ja erityisen huomion tarvitseminen aikuiselta. Muun muassa pelkotilat purkaantuivat ylivilkkautena ja niissä tilanteissa lapsi tarvitsi erityisesti aikuisen tukea. Esimerkiksi lapsi saattoi pelätä hevosen kanssa tehtäviä asioita niin, että lähti juoksemaan pois paikalta tai uhmasi ohjeita. Eräällä lapsella tämä toistui aina, kun ehdotettiin hevosen kanssa toimintaa. Hän lähti tilanteesta pois ja juoksi ympäri tallin pihaa. Tahattomalla toiminnallaan ylivilkkaus saattoi tarttua myös muihin lapsiin. Tilanne saatiin aina rauhoitettua puhumalla ja ehdottamalla muuta toimintaa hevostoiminnan sijalle. Ylivilkkaus ei siis välttämättä ole osa lapsen luonteenpiirrettä vaan se saattaa olla oire, jonka aiheuttaa muut tekijät kuten pelkotilat tai turvattomuuden tunne.

Kuvio 6: MAHTI tunnekortit.

Näiden haasteiden takia toiminnan rakennetta muutettiin ja ohjausta selvennettiin työohjauksen avulla. Toiminnan aloitus siirrettiin toimintatilasta talliin ja näin välttyttiin ryhmänhajaantumiselta, joka aina tapahtui toimintatilasta talliin siirtyessä. Toiminnassa keskityttiin myös paremmin siihen, että jokainen puhui vuorollaan ja muita kuunneltiin heidän puhuessa. Esimerkiksi aloituspiirissä jokaiselle annettiin selkeästi omavuoro kuulumiskierroksella, jonka aikana sai kertoa kuulumisia, mitä muisti viime kerrasta ja mitä on tänään tehnyt koulussa. Lapsen lopettaessa puheenvuoronsa häneltä kysyttiin aina, että haluaako hän vielä kertoa jotain vai annetaanko vuoro toiselle. Kun lapsi antoi vuoron seuraavalle, hän jäi kuuntelemaan muita. Työohjauksessa puututtiin myös ohjaajien rooleihin. Siinä huomattiin, että kummallakaan ei ollut pääohjaajan roolia vaikka alussa se oli sovittu asia. Sovitut roolit olivat toiminnassa muuttuneet huomaamattamme tasavertaisiksi. Vedettiin siis tarkempi raja siihen

kumpi ohjasi lapsia ja kumpi oli vastuussa eläinten hyvinvoinnista. Näiden muutoksien toimesta lasten käyttäytyminen muuttui rauhallisemmaksi ja keskittyneemmäksi. Rooleja selkeyttämällä ja toiminnan rakennetta muuttamalla vaikutettiin ryhmän toimintaan paljon.

Tunnetilojen laatiminen jokaiselle päivälle ei tässä ryhmässä onnistunut, kun taas kehitysvammaisten ryhmässä se toimi erittäin hyvin. Tunnetilan ollessa teemana eri päivinä, sen koettiin rajoittavan toiminnan ohjaamista. Tunnetilojen käsittelyjen sijaan päätettiin suuntaa ohjaamista niin että toiminnan aikana ohjaajat näyttivät omalla esimerkillään tunteiden puhumisesta esimerkiksi niin, että ”minua harmittaa kun alpakat eivät hakeneetkaan porkkanaa minulta” tai ”minä olen iloinen tänään, kun kaikki pääsivät paikalle”. Pyrittiin siis olemaan lapsille tunnerehellisiä. Tunnerehellisyyden avulla pystytään lisäämään luottamusta ja vuorovaikutusta lapsiin sekä voidaan oman mallin kautta opettaa tunteenilmaisua (Kullberg-Piilola 2005, 36). Oman tunnetilan lisäksi pyrittiin puhumaan paljon eläinten kokemista tunteista. Toisella toimintakerralla lasten kanssa oli käyty läpi eläinten eri tunnetiloja ja miten niitä voi nähdä eläinten eleistä. Näitä eläinten eleitä pyrittiin käyttämään hyödyksi puhuessa eläinten tunnetiloista muun muassa ”näitkö miten alpakat korvat olivat pystyssä, kun se tuli uteli-aana hakemaan porkkanoita” tai ”alpakat taisivat suuttua toisilleen, kun ne sylkevät toistensa päälle”. Tunnekorttien ja teemapäivien sijasta pyrittiin tunnetaitojen kehittymistä tukea siis oman esimerkin kautta ja eläinten toiminnan kautta.

7 Toiminnan arviointi

Projektin aikana lasten toiminnassa havaittiin paljon muutoksia, mutta muutosten kulkeutuminen arkeen ei toteutunut lyhyen ajanjakson aikana. Sosiaalityöntekijät ja lasten huoltajat olivat iloisia toiminnassa tehdyistä havainnoista ja olivat positiivisella kannalla toiminnan jatkamisen kannalta. Toiminnan aikana muutoksia oli havaittavissa omassa toiminnassa ja ammattitaidon kehittymisenä. Projektin aikana tehtiin myös hyviä havaintoja toimintamallin sopivuudesta lapsille ja mitä tallitiloissa on huomioitava lasten kanssa toimiessa.

7.1 Lasten toiminnan muutokset ryhmässä

Toimintakertojen aikana näkyi jo yllättävän paljon muutoksia lasten toiminnassa, jos katsoo kehittymistä ohjaajien näkökulmasta. Kehitystä näkyi niin taidoissa kohdata eläintä kuin sosiaalisissa taidoissa ja tunnetaidoissa. Kaikkia kolmea osa-aluetta on hyvä tarkastella erikseen, jotta muutoksen elinkaari tulee selkeästi esille jokaisella sektorilla. Jokaiselle tarkastelukulmalle on tehty esimerkkitaulukko siitä, millaisia muutoksia on kirjattu jokaisella toimintakerralla. Esimerkkitaulukko antaa kuvaa kuinka lapsen toiminta on kehittynyt seitsemän kerran aikana. Jotta kuitenkin osallistuneiden lasten anonyymi säilyy, on taulukkoon tehty

kooste kaikkien lasten havainnoista, jolloin mikään taulukko ei kohdistu suoraan kehenkään lapseen tunnistettavasti.

7.1.1 Eläinten kohtaaminen

Toiminnan aikana näkyi muutoksia kuinka lapset kohtaavat eläimiä ja käyttäytyvät niiden luona. Jokainen sai tutustua eläimiin omalla tahdillaan. Toiminnassa sai työskennellä haluamansa eläimen kanssa eli pyrimme antamaan lapsille vaihtoehtoja minkä eläimen kanssa he haluaisivat työskennellä. Välillä ehdotimme lapsille eläimiä, jonka kanssa he eivät ole vielä toimineet ja rohkaisemaan tutustumaan eläimeen. Toiminnassa pyrimme yleensä ensin opettamaan yhdelle lapselle eläinten hoitotoimenpiteen ja sitten jo oppinut lapsi näytti sekä kertoi muille lapsille ohjaajan avulla. Esimerkiksi ruokailussa yksi lapsi opetteli alpakoiden ruokkimisen. Kun hän oli oppinut, hän opetti sen muille. Se lisäsi näin vuoropuhelua lasten välillä ja kynnys tutustua eläimeen laski, kun toinen lapsi näytti mallia. Muun muassa eräs lapsi, joka oli arka ponin luona, rohkeni putsamaan kavioita toisen lapsen esimerkin avulla.

Lasten aiemmat erilaiset kokemukset eläimistä eivät vaikuttaneet negatiivisesti toimintaker-toihin. Toimintaa tasapainotti hyvin se, että oli lapsia jotka olivat tottuneet eläinten kanssa toimimaan ja lapsia joilla ei ollut hirveästi kokemusta. Toisen osaaminen ja rohkeus voi kannustaa toista kokeilemaan. Eräs lapsi jännitti alpakoiden ja eläinten läsnäoloa paljon ja piti etäisyyttä niihin, kun taas muut kokeilivat rohkeasti eri asioita. Toisella kerralla lapsi uskalsi syöttää alpakoille porkkanoita kauhasta, mutta vain toisen lapsen läsnä ollessa. Kuudennella kerralla hän uskalsi antaa kädestä yhden porkkanan alpakalle ja viimeisellä kerralla uskalsi kädestä antaa jo enemmän porkkanoita alpakoille. Toisen lapsen esimerkki toi siis turvaa ja rohkeutta kokeilla myös itse.

Lapsilla oli myös eri kiinnostuksen kohteet ja haasteet suhteessa eri eläimiin. Yksi oli erittäin kiinnostunut hevosista, kun taas toinen halusi viettää eniten aikaa aasien kanssa. Eräs lapsi tykkäsi olla kaikkien eläinten parissa, mutta toki lempieläin hänelläkin oli. Omat kiinnostuksen kohteet lisäsivät lasten motivaatiota kokeilla uusia asioita, kuten kavioiden putsaamista tai temppeujen opettamista aasille ja mahdollistivat että lapset voivat opettaa toisilleen eri asioita. Nämä taas edes auttoivat luottamuksen syntymistä ohjaajiin, onnistumisen kokemusten syntymistä ja mahdollisti lasten välistä vuorovaikutuksen lisääntymistä.

Lapset saattoivat myös käyttäytyä eri tavoin eri eläinten läsnä ollessa. Yksi lapsi saattoi keskittyä aasien luona, kun taas hevosen luokse hän ei edes kyennyt mennä pelon takia. Toinen taas vietti paljon aikaa aasien ja alpakoiden kanssa, mutta ponin kanssa ollessaan saattoi herkästi hermostua ja suuttua ponille sen tottelemattomuutta. Lapset siis näyttivät selkeästi omat rajansa ja tuntemuksensa eri eläimiä kohtaan, mikä taas auttoi ryhmän toiminnan suun-

nittelussa. Esimerkiksi huonon päivän sattuessa pyrimme viettämään paljon sen eläimen kanssa aikaa mikä toi hyvää mieltä lapselle. Liian haasteellisen tehtävän sattuessa lapsen kohdalle pyrimme myös madaltamaan kynnyksiä kuten ponin kavioiden putsaaminen.

Lapset uskalsivat vähitellen enemmän ja enemmän toimia eläinten kanssa. Kertojen aikana eläinten kanssa toimiessa muutoksia näkyi itsetunnon vahvistumisessa, taitoa asettua eläinten asemaan ja eläinten tunnetilojen ymmärtämistä. Kuten taulukossa 3, eläinten kohtaaminen, näkyy kuinka paljon lapsen luottamus eläimiin kasvoi seitsemän kerran aikana. Ensimmäisillä kerroilla lapsi karttoi eläimiä, mutta jokaisella kerralla uskalsi enemmän. Kuten aikaisemmin mainittiin, oli tärkeitä antaa lapsen tutustua rauhassa eläimiin. Muiden lasten kanssa yhdessä tehden lapsen itseluottamus kasvoi, onnistumisen kokemusten kautta. Pelottavan asian kokeileminen kertoi myös rohkeuden kasvamisesta ja luottamuksen kasvamisesta läsnä olevaan aikuiseen.

1. KERTA	2. KERTA	3. KERTA	4. KERTA	5. KERTA	6. KERTA	7. KERTA
<ul style="list-style-type: none"> • pelko ja turvattomuuden tunne eläinten luona <ul style="list-style-type: none"> ➢ pysyi kaukana eläimistä • puhui väkivaltaisesti eläimistä <ul style="list-style-type: none"> • mitä pahaa eläimille voisi tehdä 	<ul style="list-style-type: none"> • alpakoille syötti porkkanoina kiposta vain kaverin ollessa vierellä • kiinnostui aaseista • poni astui varpaalle • väkivaltaisen puhe jatkui 	<ul style="list-style-type: none"> • ruokki aasia yksin • arkoi aasin rapsuttamista, mutta uskalsi harjata aasia • ei halunnut taluttaa ponia, koska astui vapaalle viimeksi ja ei tottele, kun kieltää syömästä ruohoa • väkivaltaisen puhe jatkui 	<ul style="list-style-type: none"> • pelkäsi koiran läsnäoloa • ohjaajan kanssa kokeili opettaa aasille temppeä jalkapallon kanssa • ei väkivaltaista puhetta eläimistä 	<ul style="list-style-type: none"> • ymmärsi miten aasia tulee lähestyä • aasien hoitamisesta tykkää. Niiden luona on rauhallinen ja keskittynyt. • hevosten luokse ei halua. Juoksee pois, jos ehdottaa. • suostui taluttamaan ponia ohjaajan kanssa. Sai ponin tottelemaan. • ei väkivaltaista puhetta 	<ul style="list-style-type: none"> • uskalsi antaa porkkanan kädestä ensimmäistä kertaa. • itsenäisesti otti selfie kuvia hevosen kanssa (karsinan ovi välissä) • ohjaajan kanssa haki heinäverkon karsinasta, missä oli hevonen • kokeili hiegan hevosen karvaa • ei väkivaltaista puhetta 	<ul style="list-style-type: none"> • syötti kädestä porkkanoina kaverin kanssa • neuvoi kaveria kuinka käyttäytyä alpakoiden kanssa • ei väkivaltaista puhetta

Taulukko 3: Eläinten kohtaaminen. (Eläinten kohtaamista harjoiteltiin paljon lasten kanssa ja vähitellen lapsille tuli onnistumisen kokemuksia ja siten lisää itseluottamusta toimia eläinten kanssa. Tähän taulukkoon on tiivistetty tietoja eri lasten toiminnoista.)

7.1.2 Havainnot lasten sosiaalisista taidoista

Toiminnan aikana harjoiteltiin niin perustaitoja kuten kuunteleminen, keskustelun aloittaminen tai avun pyytäminen kuin kehittyneempiäkin sosiaalisia taitoja. Kehittyneiksi taidoiksi

voidaan katsoa muun muassa ryhmässä toimiminen, ohjeiden antaminen, anteeksi pyytäminen ja ystävyyden luominen. (Kauppila 2005, 127.) Toiminnassa huomattiin, että sosiaalisia taitoja lapset pystyivät harjoittelemaan niin eläinhoidollisissa toiminnoissa, tallitöissä kuin eläinten kanssa harrastaessakin. Ennalta suunniteltuja tilanteita oli vähän ja suurin osa sosiaalisista tilanteista syntyi toiminnan yhteydessä.

Yhteistyötä pystyttiin harjoittelemaan esimerkiksi eläinten ruokinnassa, heinien pussittamisessa ja eläinten kanssa kävelyretkellä. Samoissa toiminnoissa lapset pystyivät harjoittelemaan toisen huomioonottamista, kuuntelemista ja auttamista.

Ryhmän toiminnassa esiintyi jonkin verran kuohuntaa ja konfliktitilanteita, mitkä toki ovat normaaleja ryhmäilmiöitä uudessa ryhmässä. Lasten toimimiseen yhdessä loi haasteita se, että kaksi lasta tunsivat toisensa jo entuudestaan. Tämä oli puhdasta sattumaa, jota ei etukäteen tiedetty. Eteen tuli paljon tilanteita, jossa huomattiin kolmannen lapsen jäävän ulkopuoliseksi muiden lasten leikeistä. Tilanne loi kuitenkin lapsille oivan tilaisuuden harjoitella muiden huomioimista, kontaktin ottamista ja ryhmässä työskentelyä. Ohjauksessa pyrittiin edes auttamaan ryhmäytymistä esimerkiksi työparien vaihtamisella eri tehtävissä. Usein toimittiin yhtenä ryhmänä, mutta annettiin myös tilaa yksin toimimiselle ja parityöskentelylle. Eli käytännössä ohjaajalla oli välillä kaksi lasta ja välillä yksi lapsi. Parityöskentelyssä lapset pystyivät tutustumaan toisiinsa niin ettei kukaan kokenut jäävänsä ulkopuoliseksi. Yksin ollessa ohjaajan kanssa taas pystyttiin keskustelemaan henkilökohtaisista asioista tai rauhassa tekemään asioita, jotka tuottivat lapselle haasteita esimerkiksi kavioiden putsaaminen. Vaikka työskentelimme välillä erikseen, kokoontuessamme yhteen jaoimme kuitenkin muille mitä olimme tehneet eli harjoittelimme asioiden jakamista.

Ryhmäytymiseen vaikutti myös se, että kaveruksista toinen oli kaksi kertaa poissa. Yhden lapsen poissaoleminen tiivistä kahden muun lapsen yhteistyötä, mikä varsinkin näkyi viimeisellä kerralla. Poissa ollut lapsi koki itsensä viimeisellä kerralla hieman ulkopuoliseksi. Ulkopuolisuuden tunnetta vähennettiin jakamalla yhdessä lasten kanssa viime kertaiset tapahtumat ja poissa ollut lapsi sai mahdollisuuden kertoa myös omista päivistään.

Ryhmätilanteesta huolimatta (kaksi lapsista tunsivat toisensa ennestään) toiminnassa huomattiin lapsilla kehitystä kontaktin ottamisessa, mielipiteiden sanomisessa, toisen huomioimisessa kuten kuuntelemisessa ja auttamisessa. Näiden lisäksi huomattiin muutoksia lasten keskenäisessä toiminnassa ja vuoropuhelussa. Merkittävänä huomiona myös eräällä lapsella tehtiin, että änktyä ei ollut toiminnan aikana.

Kuten taulukossa 4 nähdään kuinka lapsi sai niin onnistumisia kuin epäonnistumisen kokemuksia yrittäessä toimia toisen lapsen kanssa. Eräällä lapsella oli haasteena kontaktin ottaminen

toisiin lapsiin ja vietti alkuun aikuisten kanssa aikaa. Vähitellen lapsi uskalsi kokeilla luoda keskustelun aiheita tai tekemistä muiden lasten kanssa. Ensin se ei onnistunut, mutta sitten sai onnistumisen kokemuksen ja lopulta vietti enemmän aikaa lasten kanssa kuin aikuisten.

1. KERTA	2. KERTA	3. KERTA	4. KERTA	5. KERTA	6. KERTA	7. KERTA
<ul style="list-style-type: none"> • vietti aikuisien kanssa paljon aikaa • ohjeiden vastaanottaminen ja noudattaminen onnistui 	<ul style="list-style-type: none"> • tukeutui paljon ohjaajaan • oman mielipiteen sanottaminen oli haasteellista 	<ul style="list-style-type: none"> • kontaktin otto toiseen lapseen ei onnistunut, koska toinen lapsi tyrmäsi hänen puheensa • alkupiirissä puhui paljon mitä koulussa oli tehty • itsenäinen työskentely onnistui • potki pallo toisen lapsen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • kertoi aikuiselle toisen lapsen ärsyttävän häntä • kilpailee ohjaajan huomiosta muiden kanssa • ehdotti toiselle lapselle, että pelataan jalkapallolla. Toinen hylkäsi ehdotuksen. 	<ul style="list-style-type: none"> • puhuu aikuisen kautta muille • sai onnistumisen kokemuksen löytäessään yhteisen puheen toisen lapsen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • neuvoi muita lapsia miten heinäverkot täytetään • leikki toisen lapsen kanssa ilman aikuista • ryhmätyöskentelyä toisen lapsen kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • vietti paljon aikaa toisen lapsen kanssa. Tukeutui vähemmän ohjaajaan kuin aikaisemmin • kertoi oman mielipiteen viime kerrasta alkupiirissä

Taulukko 4: Havaintoja sosiaalisista taidoista. (Toimintakertojen aikana lapset saivat harjoitella muun muassa kontaktin ottamista muihin lapsiin ja ryhmässä toimimista. Tähän taulukkoon on tiivistetty tietoja eri lapsista.)

7.1.3 Havainnot lasten tunnetaidoista

Kaikilla lapsilla oli haasteita omien tunteiden nimeämisessä, mutta muita haasteita olivat tunnetilan ymmärtämisessä ja tunteiden ilmaisussa. Toiminnan aikana tunnetaitojen eri osalueilla oli kuitenkin näkyvissä muutoksia. Lapset kehittyivät taidoissaan eri vauhtia. Jotkut tarvitsivat enemmän asioiden toistoa, kun taas jotkut oppivat kerrasta esimerkiksi alpakoiden eleiden ymmärtämisessä. Huomioitava on kuitenkin lasten eri iät ja sen tuoman kehityksen sekä kokemukset eläinten kanssa toimimisesta.

Tunteiden nimeäminen lisääntyi lapsilla toiminnan aikana. Alkuun nimeämistä tapahtui vain kohdistettuna eläimen tunnetiloihin. Lapset saattoivat kertoa alpakan olevan epävarma tai iloinen. Lapset myös ymmärsivät ja sanoittivat mistä esimerkiksi aasi suuttui ja kenelle. Eräässä tilanteessa lapsi oli rapsuttamassa aasiruunaa ja väliin tunki aasitamma. Ruuna alkoi luimistella korviaan ja näykkäsi hieman tammaa ja näin tamma seurauksena hieman tönäisi lasta pois päin. Lapsi hieman säikähti tilannetta, mutta ymmärsi ohjaajan selitettyä mistä tönäisy oli lähtökohtaisin. Tilanteesta käytiin läpi miten toinen aasi oli ensin tyytyväinen rapsuteltavana ja toinen tunki väliin, mikä aiheutti suuttumisen toiselle. Kävimme läpi myös miten suuttumisen näki toisesta. Tilanne oli ohi ja lapsi jatkoi toisen aasin rapsuttamista.

Vähitellen tunteiden nimeäminen alkoi kohdistua myös ihmisiin ja asioihin. Lapsi saattoi kysyä toiselta

”oletko mustasukkainen, kun sain tämän eläimen talutettavaksi?”

tai kommentoida tunnetilalla viime kertaisia tapahtumia ja kertoa tunnetilansa ohjaajan kysyttäessä esimerkiksi riitatilanteissa.

Toisen asemaan asettumista ja tunnetilan ymmärtämistä esiintyi myös muutamalla kerralla. Joillekin lapsille oli helppoa asettua eläimen tunnetilaan ja ymmärtää sitä, kun taas toisille se oli haasteellisempaa. Taulukossa 5, tunnetaitojen havainnointi, on oivallinen esimerkki siitä kuinka taitoja on ensin harjoiteltu eläimen kanssa ja sitten ihmisen kanssa. Neljännellä kerralla on esiintynyt tilanne, jossa lapsi ei ole kyennyt asettumaan toisen tunnetilaan satuttaessaan toista. Viidennellä kerralla lapsi kykeni asettumaan ponin asemaan, kun ponia pelotti kävellä kohti jokea. Seitsemännellä kerralla lapsi kykeni ymmärtämään toista lasta ohjaajan kysyttäessä asiaa. Tilanne toi hyvin esille sen kuinka eläimen kanssa toimimisesta voi oppia asioita omaan elämään.

1. KERTA	2. KERTA	3. KERTA	4. KERTA	5. KERTA	6. KERTA	7. KERTA
<ul style="list-style-type: none"> vaikea ymmärtää eläinten tunnetiloja 	<ul style="list-style-type: none"> sanoi alpakkan näyttävän epävarmalta (mikä oli totta) 	<ul style="list-style-type: none"> sanoi millaiselta näyttää, kun alpakkaa pelottaa kuunteli tarkkaa ohjaajan ohjeistusta miltä näyttää epävarma eläin. Sen jälkeen havainnoi epävarman eläimen liikkeitä 	<ul style="list-style-type: none"> ei kyennyt asettumaan toisen lapsen tunnetilaan, kun hän oli satuttanut toista 	<ul style="list-style-type: none"> kysyi toiselta lapselta ”oletko mustasukkainen?” kykeni asettumaan ponin asemaan, kun ponia pelotti kävellä kohti jokea kehui ponia, kun onnistui kastamaan jalat jokeen 	<ul style="list-style-type: none"> huomioi alpakoiden epävarmuuden puhui tuntemuksistaan koulupäivän toiminnasta hymyili ja naurooi paljon 	<ul style="list-style-type: none"> kykeni asettumaan kaverin tunnetilaan ohjaajan kysyessä ”onko kaverrilla kivaa, kun muut eivät kuuntele häntä?”

Taulukko 5: Tunnetilojen havainnointi. (Taulukossa näkee kuinka lapsi on oppinut eläimen kautta oppinut sanomaan ääneen tunnetiloja ja oppinut huomioimaan toisten tunteita.)

Lapsille annettiin aikaa ja mahdollisuuksia vain olla eläinten kanssa. Aina ei tarvitse olla toimintaa, vaan joskus on hyvä opetella vain olemaan. Lapset hellivät paljon eläimiä. He saattoivat halata tai rapsutella eläimiä tai hiljaksen harjata eläimiä. Eräs asiakas halusi harjata paljon aaseja, koska huomasi aasien pitävän harjaamisesta. Vaikkei aasi ollut enää roskainen, saattoi hän silti harjata sitä. Toinen lapsi taas tykkäsi vain halaila paljon aaseja. Yksi lapsista taas viihtyi hevosen ja alpakoiden seurassa. Hän halusi paljon helliä eläimiä, rapsutti sekä harjasi ja totesi usein ohjaajalle kuinka paljon ne tykkäivät hellimisestä. Kyseinen lapsi haki

eläimiin paljon kontaktia ja erityisesti jos jokin asia harmitti. Lapset siis pyrkivät tuottamaan hyvää oloa eläimille ja hakeutuivat niiden läsnäoloon tarvittaessa lohdutusta. Lapset siis saivat kokemusta toiselle hyvän olon tuottamisesta teolla, mutta myös sanoilla. Esimerkiksi lapsia kannustettiin kehuaan eläimiä, kun olivat voittaneet pelon, kuten taulukossa 5 näkyy neljännellä kerralla tapahtuneen.

7.2 Huoltajien näkemykset toiminnasta

Kaksi viikkoa toiminnan päättymisen jälkeen haastateltiin lasten huoltajia uudelleen. Lasten huoltajien haastattelun yhteydessä vietin lasten kanssa hetken juttutuokion, jossa käytiin toiminnan aikana otettuja kuvia läpi ja samalla kyseltiin toiminnasta palautetta. Aikaisemmin oli suunniteltu pyydettävän lapsilta palautetta toiminnan yhteydessä, mutta sen koettiin olevan liian haasteellista ja siksi päädyttiin haastattelemaan lapsia yksitellen heidän omissa kodeissaan. Lapset saivat muistoksi cd-levyn, jossa oli toiminnassa otettuja valokuvia heistä. Haastatteluiden jälkeen niistä tehtiin yhteenveto ja esiteltiin ne sekä muun toimita asiakkaiden sosiaalityöntekijöille. Tapaamisessa työntekijöiltä saatiin palautetta toiminnasta ja mietittiin toiminnan mahdollista jatkoa.

Loppuhaastattelussa lasten huoltajien näkemykset tällaisen eläinavusteisen ryhmän toimintaa kohtaan olivat erittäin positiiviset. He kokivat, että lapsille tällainen toiminta on ollut erittäin hyvästä ja sitä olisi hyvä myös jatkaa. He toivoivat tälle toiminnalle jatkoa ja osa huoltajista myös kyseli voisiko välillä toimia tallissa yhdessä koko perheen kanssa. Toiminnan vaikutuksia arjessa oli vaikea konkretisoida, koska tämän toimintaryhmän aikana kaikilla lapsilla oli alkanut uusi koulu. Koulun mukana oli tullut kaikille lapsille uusia kavereita, opettajia ja oppimistaitoja. Lasten huoltajilla heräsi kuitenkin positiivisia ajatuksia siitä, mitä muutoksia ryhmän sisällä oli tapahtunut lapsille. Eräs lapsen huoltaja sanoikin haastattelussa seuraavasti

”toivomus, että kaikkialla päästäisiin tähän tilanteeseen joka paikassa, että kuuntelisi niitä ohjeita”

Toiminta koettiin kehittäväksi ja lapsen taitojen vahvistavana tekijäksi, jonka uskottaisiin pidemmällä aikavälillä olevan esimerkiksi hyvä työkalu tunnetaitojen vahvistajana. Toiminnalla jotkut huoltajat saivat myös vinkkejä arkeen kuinka lisätä yhteistä tekemistä tai vuorovaikutusta lasten ja huoltajien kesken. Esimerkiksi eräät huoltajat innostuivat, että yhteinen valokuvaaminen voisi olla hyvää toimintaa koko perheen voimin.

Huoltajilta tuli myös palautetta siitä, että ryhmässä lapsella oli kavereita. Eräs huoltajista kommentoi seuraavasti

*”Jos sillä ei ole kavereita koulussa niin siellä oli kavereita ja eläimiä. Näki se vuorovai-
kutuksen eläinten kanssa ja siellä tuli varmaan niitä onnistumisen kokemuksia”*

Ohjaajien toiminta koettiin luotettavaksi ja koettiin turvalliseksi jättää lapsi toimintaan. Huoltajat kannustivat siihen, että ammattitaidon kasvaessa toiminnan ohjaaminenkin helpotuu ja sitä kautta ryhmien kokoa voi kasvattaa. Kolmen hengen ryhmä koettiin hyväksi ja huoltajien mielestä luultavimmin neljän hengen ryhmä on maksimi koko ainakin tällä ikäryhmällä. Neljän hengen ryhmä koettaisiin siitä hyväksi, että lapsilla olisi tarvittaessa pari työskentelyssä sekä eläinten ja lasten turvallisuus pysyisi hyvänä tämän kokoisessa ryhmässä.

7.3 Opinnäytetyön tavoitteiden toteutuminen

Opinnäytetyön tavoite oli tarkastella millaisia havaintoja tehdään lasten tunnetaidoista ja sosiaalisista taidoista eläinavusteisessa harrastusryhmässä. Tavoitteena oli havainnoida eläimen kanssa toimimista ja asiakkaiden käyttäytymisen muuttumista seitsemän toimintakerran aikana. Eläinavusteista ryhmätoimintaa haluttiin myös tarkastella sen mahdollisuutta toimia lastensuojelun avohuollon tukitoimena lapsille ja perheille. Koettaisiinko toiminnalla olevan positiivisia vaikutuksia lasten hyvinvointiin.

Hyvien havainnointimenetelmien avulla koettiin saavan paljon havaintoja. Lasten toiminnassa havaittiin kehittymistä kyvyssä havainnoida eläinten käyttäytymistä, eläinten käsittelyssä, kontaktin ottamisessa toiseen lapseen, muiden huomioimisessa, änkytyksen pois jäämisestä, empatiakyvyssä ja tunteiden sanottamisessa. Toiminnassa tehtyjen havaintojen avulla analysoitiin ja tulkittiin, että eläimen kanssa lapset pystyivät harjoittelemaan sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja sekä pystyivät kokeilemaan muiden ryhmäläisten kanssa eläimiltä opittuja taitoja. Havaintojen perusteella tulkittiin myös, että eläinten kanssa toimiminen toi lapsille onnistumisen kokemuksia ja sitä kautta itseluottamusta.

Lasten huoltajat ja sosiaalityöntekijät näkivät toiminnan hyödyllisenä palveluna lasten hyvinvoinnin tukemisessa ja toiminnalle toivottiin jatkoa. Suoranaisia vaikutuksia toiminnalla ei ollut lasten arkeen. Huoltajat kokivat niitä olevan vaikea havainnoida, koska lasten elämä oli muutenkin muutoksessa uuden koulupaikan alkaessa. Osa huoltajista kuitenkin kertoivat, että kotona on puhuttu tilan eläimistä kotiin annettujen kuvien avulla. Toiveena tuli, että he saisivat tulla tilalla käymään yhdessä koko perheen kanssa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät kokivat toiminnan olevan innovatiivista toimintaa ja se olisi hyvä lisä perinteisten lastensuojelun avohuollonpalveluiden tukitoimeksi. He ilmaisivat halunsa lähteä kehittämään yhteistyötä ja osallistumista yhteistyökuvion rakentamiseen. Omakohtaisena kokemuksena sosiaalityöntekijät kokivat eläimet ja luonnossa toimimisen palauttavana ja rentouttavana.

7.4 Oman toiminnan arviointi

Projekti oli opettavainen kokonaisuus, joka kokosi hyvin yhteen kaksi eri ammattitaitoa ja kaikkea koulussa opittua. Tietoisuus eläinavusteisesta työskentelystä, ryhmän ohjaamisesta, projektin järjestämisestä lisääntyi ja kaiken kaikkiaan toi tärkeää kokemusta kohdata asiakkaita. Suuren arvon annan vertaispalautteelle ja työnohjaukselle, joita sain koko opinnäytetyön prosessin ajan. Ilman hyvää tukiverkostoa projekti olisi ollut mahdotonta toteuttaa yksin. Yhdessä tuotetaan aina paljon enemmän. Projekti auttoi ymmärtämään missä kaikessa on vielä kehitettävää ja mitä huomioida omassa työhyvinvoinnissa.

Tietoutta eläinavusteisesta toiminnasta on tullut paljon lisää teorian tiedon ja oman kokemuksen kautta. Ymmärrys eri tutkimustuloksista, siitä miten eläinavusteinen toiminta tukee ihmisen hyvinvointia ja taitoja, on vahvistunut tämän projektin aikana. Innostus toimintaa kohtaan on kasvanut ja halu tehdä tämänlaista toimintaa on lisääntynyt. Uskomatonta oli nähdä omin silmin, kuinka tämäntyyppinen toiminta vahvistaa lasten hyvinvointia ja miten se voi tukea lasten taitoja näin lyhyessä ajassa. Toiminnassa nousseet vaikutukset lisäävät tiedonhaluani ja intoani järjestää lisää eläinavusteista toimintaa. Opittavaa on vielä paljon tämänlaisten ryhmien vetämisessä, mutta yhdessä moniammatillisen tiimin kanssa opettelu on paljon helpompaa ja innostavampaa. Toiminnassa huomasin myös sen kuinka hienoa on valokuvan ja eläinavusteisen toiminnan yhdistäminen. Valokuvaaminen tuki paljon toimintaa ja sen avulla pystyttiin lisäämään toiminnan vaikutuksia arkeen. Lapsista näki miten he nauttivat saadessaan kuvan, jossa he itse tekevät jotakin. Valokuvausta eläinavusteisessa toiminnassa tulen hyödyntämään myös jatkossakin niin menetelmänä kuin havainnointimateriaalina.

Ryhmän ohjaaminen kehittyi toiminnan aikana. Ryhmän hallinta ja ohjaaminen toi lisää kokemusta ja itsevarmuutta. Alkuun ryhmän ohjaaminen tuntui haasteelliselta ja välillä tuntui, että oma osaaminen loppui. Työparin ideoiden ja työnohjaajan neuvojen avulla ohjaamisesta tuli helpompaa. Loppua kohden ryhmän ohjaaminen tuntui luontevammalta ja helpommalta kuin aikaisemmin. Ryhmän ohjaaminen yksin olisi ollut mahdotonta. Yksin en olisi voinut taata lasten ja eläinten turvallisuutta.

Työnohjaus antoi uusia näkökulmia omaan toimintaan ja ryhmän vetämiseen. Työnohjauksessa sai purkaa omat ajatuksensa ja sai peilipinta-alaa reflektoinnille. Toki työparin kanssa reflektointi aina onnistui, mutta toiminnan ulkopuolelta tuleva henkilö näki tapahtumat uudella tavalla aina. Tärkeäksi koimme työparini kanssa, että työnohjaajalla oli kokemusta eläinavusteisesta toiminnasta. Tällöin hän kykeni ymmärtämään meitä paremmin. Työnohjaus tuki myös omaa jaksamista, koska uudenlainen toiminta ja tilanne hermostuttaa sekä jännittää aina. Työnohjauksessa eri tilanteita pystyttiin aina tarkastelemaan yhdessä eikä kokenut jäävänsä yksin pohdintojensa kanssa. Työnohjauksella oli siis suunnattoman iso merkitys ja siihen

kannattaa jatkossakin panostaa. Työnohjauksen avulla jaksaa paremmin, ammattitaito kasvaa ja asiakkaat ovat tyytyväisempiä.

Projektin vetäminen oli hieman haasteellista, koska aikaisempaa kokemusta tällaisesta toiminnasta oli vain vähän. En kuitenkaan kadu hetkeäkään lähtemistä tähän projektiin. Opin näytetyössä sai toteuttaa omaa kiinnostuksen mukaista projektia ja työskennellä oman aikataulun mukaisesti. Parityöskentelynä tehdyssä opinnäytetyössä olisi ollut toki etunsa, esimerkiksi työmäärän jakaminen ja tuki raportin kirjoittamisessa. Suuresta tukiverkostosta oli hyötyä. Se on tukenut minua koko toiminnan ajan. Kokeilu oli opettavainen kokemus, josta sain myös rohkeutta yrittäjänä toimimiseen. Hankkeen toimintamallin avulla sain lisää tietoutta yrittäjyydestä. Mentoriltani ja muilta tiimin jäseniltä sain paljon niin sanottua hiljaista tietoa, jolla pystyn kehittämään ammattiosaamistani ja palveluideoitani.

Toiminnan järjestämisessä minulla oli suuri etu, että tunsin tilan eläimet ja toimintavat. Olen aloitteleva alpakankasvattaja vuodesta 2015, mutta kokemusta alpakoista on jo useampi vuosi. Kokemusta olen kerryttänyt Suomen ensimmäisen alpakka- ja laamakasvattajan Pirkko Kivikarin sekä Suomessa alpakoihin ja laamoihin perehtyneen eläinlääkäri Heikki Sirkkolan oppilaana. Hevoseläinten kanssa kokemusta on kertynyt oman kiinnostuksen ja ratsastusharrastuksen myötä. Vuosien lastenhoitokokemuksen lisäksi sosiaalialan koulutusohjelman myötä kokemusta on tullut erilaisissa elämäntilanteissa olevien alaikäisten kanssa toimimisesta muun muassa lastensuojelussa, alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksessa, päiväkodissa ja äiti-lapsi jumppatuokioita vetäessä. Jo olemassa olevien resurssien ympärille osasin rakentaa toimintamalli-idean.

Haasteita projektissa oli stressinsietokyky, kaikkien lankojen kädessä pitäminen ja itseltään liikaa vaatiminen. Kaikkien osa-alueiden yhdessä pitäminen tuntui alkuun vaativalta. Oli paljon asioita muistettavana ja huomioitavana. Kalenterin pitäminen auttoi asiaa, mutta tottumattomuus tällaisen pyörittämiseen toi oman mausteen toimintaan. Yhden ihmisen piti sopia tapaamisia, suunnitella toimintaa, haastatella, raportoida ja aikatauluttaa toiminta. Kuulostaa ehkä normaalilta arjelta jossakin työssä, mutta koulussa olen aina tottunut tekemään tiimissä asioita. Tottumattomuus kuitenkin oli hyvä asia, koska oppi paljon ja näytti itselleen kykenevän siihen. Siitä syntyi onnistumisen kokemus. Toki kehitettävää aina on, mutta asioiden yhdessä pitäminen oli jo iso saavutus. Vaadin itseltäni myös paljon ja välillä oli haasteellista hyväksyä se, jos suunnitelmat eivät pitäneet ja jouduin mukautumaan uuteen tilanteeseen. Varsinkin lasten kanssa toimiminen opetti paljon joustamista ja mukautumista uusiin tilanteisiin. Työparini palautteessa eräällä kerralla lukikin:

”jälleen kerran kyky muuttaa toimintoja tilanteen mukaan. (ei pesty vesiasitioita vaan rakennettiin heinälinnaa)”

Itseltäni vaatiminen haastoi omaa stressinsietokykyäni. Omien taitojen kehittyessä stressaaminen väheni ja toiminnasta tuli helpompaa. Työnohjaus, työpari ja eläinten läsnäolo vähensivät huomattavasti stressitasoa. Työskentely eläinten kanssa on erittäin rauhoittavaa ja antoisaa. Välillä tuntuu, että eläimet ovat aina askeleen edellä ihmistä. Projekti siis haastoi stressinsietokykyäni, mutta oppin tasapainottelemaan oman stressini kanssa. Joskus pieni stressi on hyvästä, mutta liiallinen taas uuvuttaa. Tasapainon löytäminen on hyvin tärkeää oman työhyvinvoinnin kannalta ja sen olen oppinut tämän projektin aikana.

Kokonaisvaltaisesta näkemyksestä asiakkaiden tilanteista sai myös lisää kokemusta. Mielestäni oli tärkeää huomioida lasten huoltajat toiminnan aikana, koska he tietävät mitä arjessa tapahtuu. Työskentely yhdessä huoltajien kanssa oli asiakkaan toiminnan kehityksen kannalta oleellista. Huoltajien kanssa yhdessä tehden saadaan enemmän tukea perheen arkeen. Heiltä saatiin tärkeää tietoa siitä, mitä pitäisi huomioida toiminnassamme.

8 Pohdinta

Koko projektin ajan pyrittiin huomioimaan eettinen työskentely niin asiakkaiden kuin eläinten näkökulmasta. Toimintaan haettiin ja saatiin tutkimuslupa kunnalta. Lasten huoltajilta kysyttiin myös suostumus lasten osallistumisesta toimintaan sekä heidän valokuvaamiseen, video kuvaamiseen ja haastatteluun. Kaikki edellä mainitut havaintomateriaalit hävitettiin henkilö-tietolain edellyttämällä tavalla. Lapsille annettiin toiminnassa otetut kuvat, jonka jälkeen ne poistettiin tietokoneen salasanan takana olleista tiedostoista. Kaikki haastattelunauhat ja litteroinnit myös poistettiin edellä mainitulla tavalla. Lasten anonyymin säilyttämiseksi toiminnassa otettuja kuvia ei haluttu käyttää raportissa. Anonyymin turvaamiseksi lasten tilanteita ei haluttu kertoa yksityiskohtaisesti esimerkiksi luettelemalla a, b ja c lähtötilanteet sekä a, b, ja c sen lopputilanteet. Eläinten eettinen kohtelu haluttiin huomioida koko toiminnan ajan huomioimalla niiden turvallisuus ja hyvinvointi lasten kanssa toimiessa. Raporttia kirjoittaessa haluttiin kirjoittaa eläimistä eettisesti. Esimerkiksi eläimiä ei hyödynnetty toiminnassa vaan ne työskentelivät meidän työpareinamme.

Toiminnan aikana kerättyjä havaintoja lasten toimimisesta eläinten kanssa voidaan pitää luotettavina, koska ne tukevat jo aikaisemmin tutkittua tietoa, jota esiteltiin kappaleessa 2.2 Lasten toimiminen eläinten kanssa. Tulokset toki olisivat olleet luotettavampia, jos toimintaa olisi havainnoitu pidemmän aikaa ja toiminnalle olisi nimetty erikseen toiminnan havainnoitsijat. Nyt kun toimintaa toteutettiin ja havainnoitiin samanaikaisesti saatettiin havainnoida tilanteita väärin, jos ei nähty koko tapahtumatilannetta tai saattoi jäädä havainnoimatta merkittäviä asioita, koska oma silmä ei huomannut niitä ohjatessa muita. Luotettavuutta kui-

tenkin lisäsi se, että kirjattiin kaikki havainnot ylös jäsennellysti ja pystyttiin palaamaan niihin aina tarvittaessa. Tällöin ei toimittu muistin varassa.

Toiminnassa tehdyt havainnot herättivät paljon ajatuksia toiminnan vaikuttavuudesta. Havainnot herättivät usein niin sanottuja wau-efektejä. Se tunne kun omien silmien edessä näkee asiakkaan toiminnassa asioita, joita ei olisi odottanut. Esimerkiksi kun lapsi uskaltaa antaa alpakalle porkkanan kädestään tai pitää toisen lapsen puolia tai että lapsi uskaltaa kertoa hänelle tärkeistä asioista. Minä ja tiimi uskomme eläinten läsnäolon vaikuttavuuteen ja olemme lukeneet tutkimuksia, mutta kun sen näkee omin silmin, antaa se lisää uskoa omaan toimintaan. Pienryhmätoiminnan avulla voitaisiin ehkäistä lasten syrjäytymistä ja vahvistaa lasten taitoja. Pienryhmätoiminnan avulla voidaan mahdollista kaikkien lapsien yksilöllinen tukeminen, mitä välttämättä esimerkiksi koulussa ei voida toteuttaa isojen kouluryhmien takia. Opinnäytetyön tapainen ryhmätoiminta olisi hyvä pitkäkestoinen tuki perheen muun lastensuojelun tarjoaman tuen lisäksi. Toiminta eläinten kanssa olisi tavoitteellista harrastustoimintaa, jossa voidaan tukea, opettaa, antaa vastuuta ja pitää hauskaa lapsille mieluisalla tavalla. Se miten ryhmä eroaisi muusta harrastustoiminnasta on se, että sitä ohjaisivat sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset. Meillä olisi ammattitaito ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvoinnin tukemiseen.

Toiminnan aikana käytiin paljon keskustelua terapeuttisen toiminnan ja terapian eroista, koska tällaisessa toiminnassa on tärkeitä ymmärtää niiden kahden ero. Tämän kokeilun kaltainen toiminta katsotaan kuuluvan eläinavusteisen terapia kategorian alle, koska toiminta on toistuvaa ja tavoitteellista eikä sponttaania ja kertaluontoista aktiviteettia. Itse haluaisin kuitenkin käyttää toiminnasta nimikettä terapeuttista eläinavusteista toimintaa. Toiminnan ideana on tarjota lapsille pienryhmämuotoista harrastustoimintaa, jossa lapset saavat yksilöllistä huomiota ja tukea kehitysvaiheiden haasteisiin sekä mahdollistetaan lapsen syrjäytymisen ehkäisy. Pienryhmän avulla halutaan mahdollistaa ystävyyssuhteiden luominen, onnistumisen kokemukset ja niiden kautta lasten omien taitojen kehittymisen. Esimerkiksi tämän kokeilun kaltaisen tavoitteellisen harrastusryhmän tavoitteena on pyrkiä toimimaan yhdessä eläimen kanssa, mikä voi vahvistaa sosiaalista yhteistyötä. Toiminnassa ei voi lähteä tutkimaan lapsen toimintaa pintaa syvemmälle eli kysyä miksi tekee näin, vaan se on terapeutin tehtävä. Terapeuttista toimintaa voi olla mikä vain antaa ihmiselle voimavaroja, toiselle se on ratsastus ja toiselle se voi olla sukien kutominen. Harrastustoiminta voi siis tarjota asiakkaalle ympäristön ja toiminnan, jonka hän kokee terapeuttiseksi.

Hoivamaatalous on tulevaisuuden yrittämistä maaseudulla. Sen avulla maatalouden resursseja uudelleen tuoteistetaan muuttuvan yhteiskunnan mukaisiksi. Hoivamaatalousyrittämisellä voidaan lisätä maatalousyrittäjän tuloja pienimuotoisesti ja samalla tukea yrittäjien henkistä hyvinvointia. Kuntien ja Suomen valtion olisi kannattavaa hyödyntää jo olemassa olevia re-

sursseja menoja lisäämättä. Näin voidaan lisätä ihmisten hyvinvointia ja talouden elpymistä. Maatilan omistajilla on jo osa toimintaan tarvittavasta ammattitaidosta ja resursseista kuten eläimet ja toimintatilat (tallit, navetat). Tämän lisäksi tarvittaisiin vain sosiaalialan ammattiosaamista. Moniammatillisella toiminnalla voitaisiin järjestää ennalta ehkäisevän työn lisäksi kuntoutus- ja virkistystoimintaa. Opinnäytetyön lapsille toteutettu pienryhmätoiminta on yksi esimerkki tästä maatalouden ja sosiaalialan toiminnan yhdistämisestä. Kunnat voivat tukea tällä tavoin omien kuntalaistensa hyvinvointia ja taloutta. Eläinavusteinen työskentely on yksi mahdollinen osa luovaa kuntoutustoimintaa.

Hoivamaataloutta ja eläinavusteisen toiminnan malleja olisi hyvä tutkia enemmänkin myös kouluissa. Opiskelijat ovat usein tutkineet opinnäytetöissään toiminnan vaikuttavuutta eivätkä sitä mitä kaikkea tämänlainen toiminta itsessään vaatisi. Olisi hyödyllistä tutkia esimerkiksi sitä, olisiko kannattavampaa omistaa oma maatila ja eläimet vai olisiko hyödyllisempää tehdä yhteistyötä maatilan omistajan kanssa. Tai mikä on taloudellisesti ja oman jaksamisen kannalta kannattavinta? Itse näen ideaalisena sen, että voin tehdä yhteistyötä tilan omistajan kanssa niin että se on molemmille kannattavaa. Sosiaalialan opinnoissa on paljon puhuttu moniammatillisuudesta ja tämä olisi juuri sitä. Moniammatillisuuden avulla hoivamaatalouden pyörittäminen on järkevämpää. Pystytään huolehtimaan laadukkaasti eläintenhyvinvoinnista, työntekijöiden hyvinvoinnista ja asiakkaille annettavien palveluiden laadusta. Yksi ihminen ei kykene tekemään kaikkea toimintaa yksin. Yhdessä voi toteuttaa niin paljon enemmän.

Jatkotutkimuksena muutaman vuoden kuluttua olisi hyödyllistä tehdä tutkimus siitä, että onko toiminta saanut jatkoa ja miten toiminta on lähtenyt kehittymään kokeilujen ansiosta. Nyt tulevaisuus näyttää positiiviselta ja toiminnasta ollaan kiinnostuneita. Itse uskon yhdessä Voimaa laumasta -tiimin kanssa toiminnan onnistumiseen, mutta uhkatekijöitäkin on. Uhkatekijäksi näkisin taloudellisen kannattavuuden. Kuinka hinnoitella niin, ettei väheksy omaa ammattitaitoaan ja pärjää taloudellisesti. Yrittäjänä toimiminen vaatii paljon töitä ja näin ollen oma jaksaminen on myös riskitekijä. Itse näen kuitenkin omien henkisten resurssien riittävän tämänlaisen toiminnan pyörittämiseen ja suurimpana tekijänä on moniammatillisen tiimin tuki.

Opinnäytetyö kuvaa hyvin sitä kuinka oikeanlaisella ohjauksella toimintaa toteutetaan turvallisesti ja muistetaan se oma ammattiosaaminen. Innostuessa asioista saattaa usein unohtaa omat taidot sekä toiminnan tavoitteet ja tästä syystä jatkuva reflektointi on hyödyllistä ja tarpeellista. Tämän kokeilun käännekohtana oli yhteinen työnohjauskerta, jolloin ymmärrettiin ja havaittiin paremmin meidän osaaminen sekä laskimme toiminnan tavoitteiden rimaa alemmaksi. Toiminnassa tarkoituksena ei ole ollut löytää syitä ja ratkaisuja lasten taitojen haasteisiin vaan pyrkiä tukemaan sitä omalla toiminallamme. Tarkoituksena oli touhuta yh-

dessä eläinten kanssa, opettaa eläinten hoitamista, käyttäytymistä ja tallissa toimimista. Tarjota ympäristö, jossa on turvallista ja mahdollista harjoitella omia taitoja.

Opinnäytetyöksi toiminta oli erittäin monitasoinen projekti. Projektissa oli paljon asioita hoidettavana ja paljon uusia tilanteita tuli vastaan, mikä osaltaan saattoi aiheutti stressiä ja oman mukavuusalueen ulkopuolelle joutumista. Näistä asioista huolimatta en kuitenkaan kadu yhtään tätä projektia. Loppupelissä nautin suunnattomasti tämän projektin toteuttamisesta ja sen antamista opeista. Sain toteuttaa juuri sellaisen projektin kuin halusin, työskennellä unelmatiimissä ja sain toteuttaa yhden pitkään haaveilluista unelmistani. Jos unelmiaan haluaa saavuttaa, niin silloin niiden eteen pitää nähdä välillä hieman vaivaa.

Lähteet

Painetut:

Altschiller, D. 2001. Animal-assisted therapy. ABC-CLIO, LLC. USA.

Aro T. & Adenius-Jokivuori M. 2011. Sosiaaliset taidot ja itsetunto. Teoksessa Siiskonen T., Aro T., Ahonen, T., Ketonen R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus. Jyväskylä. 254-274.

Fredrickson-MacNamara ym. 2010. Animal selection procedures in animal-assisted interaction programs. Teoksessa Fine A. (toim.) Handbook on animal-assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. Elsevier. USA. 123-131. Kolmas painos.

Hart, L. 2000. Understanding animal behavior, Species and Temperament as applied to interaction with specific populations. Teoksessa Fine, A. (toim.) Handbook on animal-assisted therapy. Academic press. London. 88-96.

Heikkinen, A. 2007. Olenko mä sitä riskiryhmää? Murrosikäiset pojat kouluvaikeuksien metsäpolulla. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. (toim.) Näe minut - kuule minua, kokemuksia ryhmistä. SOCCA: Heikki Waris -instituutti. 15-60.

Ikäheimo, K. 2013. Karvaterapiaa, eläinavusteinen työskentely Suomessa. Solution Models House.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia- parempaan vuorovaikutukseen. PS-kustannus. Juva.

Jalovaara, E. 2006. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Pilot-kustannus.

Kauppila, R. A. 2005. Vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus. Keuruu.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. WSOY. EU.

Kemppinen, P. 2000. Lasten ja nuorten tunne-elämän häiriöt. Kustannusvalmennus P.& K. Oy. Tallinna.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa- havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. PS-kustannus. Juva.

Lallukka, K., Muhonen J. & Turtiainen P. 2009. Pienryhmätoiminta lasten ja nuorten ehkäisevän työn menetelmänä. Painotalo Kasper Oy. Kurikka.

Melson, G. & Fine, A. 2010. Animals in the lives of children. Teoksessa Fine, A. (toim.) Handbook on animal-assisted therapy. Elsevier. USA. 223-225.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H. Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila I. Ihmisen psykologinen kehitys. 2014. 5. uudistettu painos. PS-kustannus. Jyväskylä. 122.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät- Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. WSOYpro Oy. 103-107.

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä!: lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä: sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman raportti. 15-16. Ensi- ja turvakotien liitto. Helsinki.

Parviainen, M. 2007. Luovasti siltaa sisimpään. Teoksessa Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. (toim.) Näe minut- kuule minua, kokemuksia ryhmästä. Yliopistopaino. 189-218.

Pihlaja, P. 2004. Erityiskasvatus vairhaislapsuudessa. WSOY. Juva. Toimittanut Pihlaja, P & Viitala, R.

Pulkkinen, L. 2002. Mukavaa Yhdessä; sosiaalinen alkupääoma ja lapsen sosiaalinen kehitys. PS-Kustannus. Jyväskylä. 112-113

Rödström, M. 1992. Lapsen kehitys 7-12 vuotta. Otava. Keuruu.

Serpell, J. 2010. Animal-assisted interventions in historical perspective. Teoksessa Fine, A. (toim.) Handbook on animal-assisted therapy, theoretical foundations and guidelines for practice. Elsevier. USA. 24-26

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. 70-74. WSOY pro. Helsinki.

Triebenbacher, S. 2000. The Companion animal within the family system: the manner in which animals enhance life within the home. Teoksessa Fine, A. (toim.) Handbook on animal-assisted therapy. Academic press. London. 370-376.

Yli-Viikari, A., Lilja, T., Heikkilä, K., Kirveenummi, A., Kivinen, T., Partanen, U., Rantamäki-Lahtinen, L. & Soini, K. 2009. Green Care- terveyttä ja hyvinvointia maatilalta. 10-17. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Tampereen Yliopistopaino Juvenes Print Oy.

Vilkka, H & Airaksinen, T. 2004. 63. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi. Jyväskylä.

Webster-Stratton, C. 2006. Ihmeelliset vuodet. 133-138. Profami oy. Lievestuore.

Webster-Stratton, C. 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. 280-282. Profami Oy. Espoo.

Sähköiset:

Allen, K. 2003. Are Pets a healthy pleasure? The Influence of pets on blood pressure. Viitattu 21.2.2017.
<http://journals.sagepub.com.nelli.laurea.fi/doi/full/10.1046/j.0963-7214.2003.01269.x>

Ekebon H. & Kupari M. 2012. Sosiaalipedagoginen hevostoiminta lastensuojelun tukena. Viitattu 27.2.2017.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/41961/Ekebon_Hanna_Kupari_Minna.pdf?sequence=1

Green Care Finland ry 2016. Viitattu 24.2.2017
<http://www.gcfinland.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko>.

Coren S. 2013. How Therapy Dogs Almost Never Came to Exist?. 11.2.2013 julkaistu. Viitattu 22.2.2017.
<https://www.psychologytoday.com/blog/canine-corner/201302/how-therapy-dogs-almost-never-came-exist>

Hakkarainen K. 1.3.2016. Koira kesyttää teinin - Lauttasaaren yhteiskoulun oppilaat rapsuttavat Leeviä. Helsingin Sanomat. Viitattu 12.6.2016.
<http://www.hs.fi/kaupunki/a1456718039201?jako=5a9355144ab698bcdde7b00a289eef98&ref=fb-share>.

Järvenpää S. & Poropudas T. 2015. Eläinten vaikutus nuorten psyykkiseen hyvinvointiin lastensuojeluyksikö Villanutussa, Kokemuksia nuorten kertomana. Viitattu 27.2.2017.
http://theseus32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/99442/Jarvenpaa_Poropudas.pdf?sequence=1

- Kallio S. & Rintamaa J. 2008. Koira mukana lastensuojelussa. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 14.05.2016.
http://sennenkoirat.net/site/assets/files/misc/hali-berni_ont_kallio_rintamaa.pdf.
- Korhonen ym. 2011. Green Care toimintamallit. TTS-työteho-seura ry. Viitattu 24.2.2017
http://www.tts.fi/images/stories/tts_julkaisut/tj410.pdf.
- Koskinen R. 2016. Video: Lukukoira toiminta alkoi Kemissä - "Se kuuntelee eikä sano, että lukuisin huonosti". Yle. Kemi. Viitattu 14.05.2016.
http://yle.fi/uutiset/video_lukukoira_toiminta_alkoi_kemissa__se_kuuntelee_eika_sano_etta_lukuisin_huonosti/8597640
- MLL 2016. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Viitattu 31.3.2017.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/7_9-vuotias/
- Risley-Curtis, C. 2010. Social Work Practitioners and the Human- Companion Animal Bond: A National Study. Viitattu 31.3.2017.
https://oup.silverchair-cdn.com/oup/backfile/Content_public/Journal/sw/55/1/10.1093/sw/55.1.38/2/55-1-38.pdf?Expires=1491317934&Signature=MN1a7JPDBDiZm38ob8wB983r0AVmk-iGsDm-wcWg0Ija-9ytDriL2HwmUX-D-FwSMvI-UXp18CHLFMKOYI7K9RJ2W0ta-ISDofFy7T4Lly2xx-IGtNX4rajCHUVomPrh-amwl-coLtxKdG9FgOOS2LKFllr8y-Wtx7GWF6W3YwcovoFblh5D-03Gp9802pFO-TU5Yy95nS5RgcfNFzPcCrOcdO-dbkZBF05o-vBGTcKiEjAVbuN6K3xBiXGgrjrA2pJW-RNDYsxfCqGn2VPaLrC8aMc5AVdqpspuBDXAKbfSIW3g8ZVVWY-hh7qZ2r0rOICCHHCcZDENUd7p4Dg__&Key-Pair-Id=APKAIUCZBIA4LVPVW3Q
- Rämö S. 2016. GreenCareLab- toimintamallit. Viitattu 2.3.2017.
http://www.tts.fi/images/stories/greencare/lab/GreenCare_Lab_toimintamalli-Sari_Rämö.pdf
- Selin S. 2006. Työterveyslääkäri. 24(4):30-33. Viitattu 11.2.2017.
http://www.ebm-guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=tll00381
- Lastensuojelulaki 417/2007, 27 §). Finlex. Viitattu 30.6.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L5P27>
- Lastensuojelun käsikirja, avohuolto. 2015. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 7.3.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/avohuolto/lastensuojelun-avohuollon-tukitoimet>
- MTT-esite. Farming for health- Hoivamaatalous maaseudun mahdollisuutena esite. Viitattu 23.2.2017.
<https://www.utu.fi/fi/yksikot/ffrc/tutkimus/hankearkisto/sosio-kulttuuri/Documents/hoivamaatalous.pdf>
- Nyyti ry. 2015. Viitattu 3.6.2016.
<https://www.nyyti.fi/tietoa/sosiaalisuus-ja-sosiaaliset-taidot/>
- Soini K. ym. 2011. Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 76:3. Viitattu 22.2.2017.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102903/soini.pdf?sequence=1>
- Soini K. 2014. Luonnosta hoivaa ja voimaa: Miten arvioida Green Care toiminnan vaikuttavuutta? Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus. Viitattu 12.6.2016.
<http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu21.pdf>
- Sommar H. 2014. Psykologian jättiläinen Sigmund Freud. Yle Elävä arkisto. Viitattu 2.3.2017.

<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/02/13/psykologian-jattilainen-sigmund-freud>

Tedeschi.2005. Philip and Fitchett, Jennifer and Molitor, Christian E. (2005). The Incorporation of AnimalAssisted Interventions in Social Work Education. *Journal of Family Social Work*, Vol.9 (4), 59-77. Viitattu 14.05.2016.

http://www.tandfonline.com/nelli.laurea.fi/doi/pdf/10.1300/J039v09n04_05 .

Turunen S. & Tähti M. 2014. ”Ei tarvii lukee yksin”- lasten antamia merkityksiä lukukoiratoiminnalle. *Erytispedagogiikan kandidaatintutkielma*. Kasvatustieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto. Viitattu 14.05.2016.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43539/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201405241806.pdf?sequence=1>

Vuorenmaa S. 2014. Eläinten merkitys villanutun nuorten hyvinvoinnille, työntekijöiden näkökulma. Viitattu 27.2.2017.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/76040/vuorenmaa_satu.pdf?sequence=1

Julkaisemattomat:

Orman M. 2016. Lasten suojelun perusteet- luentomuistiinpanot. Hämeen ammattikorkeakoulu.

Kuviot

Kuvio 1: Eläintenohjaaja ja asiakas.	10
Kuvio 2: Eläimet ja lapset.	13
Kuvio 3: Toimintatilat.	28
Kuvio 4: Eläinten laitumet ja luontopolku.	28
Kuvio 5: Toiminnassa käytettyjä kuvakortteja.	31
Kuvio 6: MAHTI tunnekortit.	33

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet.	21
Taulukko 2: Opinnäytetyön toteuttaminen.....	24
Taulukko 3: Eläinten kohtaaminen.	36
Taulukko 4: Havaintoja sosiaalisista taidoista.	38
Taulukko 5: Tunnetilojen havainnointi.....	39

Liitteet

Liite 1:Huoltajan lupa.....	55
Liite 2: teemahaastattelun runko ennen toimintaa.....	57
Liite 3: Teemahaastattelun runko toiminnan jälkeen	58
Liite 4: Muistiopohja	59
Liite 5:Tallin säännöt.....	60

Liite 1:Huoltajan lupa.

Arvoisa lapsen huoltaja!

Olen sosionomi-opiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta, Vantaalta. Olen tekemässä lastentarhaopettaja pätevyyteen valmistavaa opinnäytetyötä, jonka teen yhteistyössä kunnan lastensuojelun ja Ylitalon alpakkatilan kanssa.

Opinnäytetyöni toteutetaan toiminnallisena opinnäytetyönä. Tarkoituksena on järjestää kolmelle lapselle 7 kertaa tallitoimintaa. Asiakkaina olisivat alle 9-vuotiaat lapset, koska teen lastentarhaopettajan pätevyyteen valmistavaa opinnäytetyötä. Toimintakertojen aikana on tarkoituksena tehdä tavallisia tallitöitä lasten kanssa, esimerkiksi tallin siivousta, eläinten ruokkimista ja eläinten hoitoa. Eläinten kanssa tapahtuva toiminta riippuu lasten hyvinvoinnin kehittämisen tavoitteista. Tavoitteena on vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja tai tunnetaitoja, riippuen ryhmän lapsista. Jokaisella toimintakerralla olisivat mukana apuohjaajina työterveyshoitaja Johanna Seppälä ja eläinhoitaja Pirkko Kivikari. Toiminnan suunnittelussa apunani on toimintaterapeutti Joyce Collin-Kajaala Ylitalon alpakkatilan moniammatillisesta tiimistä.

Jokaisen toimintakerran jälkeen on tarkoituksena käydä havainnot läpi kahden apuohjaajan kanssa ja kirjoittaa toiminnasta muistio. Näin voimme seurata lapsen kehittymistä ja huomioida paremmin lapsen tarpeet. Ideana on myös haastatella ennen toimintakertojen alkua ja niiden jälkeen vanhempien luomia havaintoja lasten toiminnasta arjessa. Näin pystymme näkemään kokonaisvaikutuksen lapsen hyvinvointiin. Haastattelu tapahtuu teemahaastatteluna. Jokaisen toimintakerran jälkeen pyydämme lapsilta palautetta toimintakerrasta. Palautetta kysytään lapsilta joko haastatteleamalla tai toiminnallisilla menetelmillä. Toiminnallisissa menetelmissä käytetään esimerkiksi janatyöskentelyä ja toiminnassa tuotettuja kuvia. Kaikki tehtävät haastattelut nauhoitetaan. Toiminnan havainnoinnin parantamiseksi pyrimme myös valokuvaamaan toimintaamme tallilla. Valokuvien avulla voimme havainnoida paremmin ja pitää niitä muistin tukena toimintaa purkaessa. Niiden avulla voimme myös pyytää lapsilta palautetta toiminnasta, koska ne helpottavat ajatusten sanoittamista ja asioiden muistamista. Valokuvat voidaan toiminnan jälkeen antaa lapsille muistoiksi.

Kaikki kirjoitetut muistiot, havainnot, nauhoitteet ja kuvat säilytetään niin, että vain minä ja apuohjaajani pääsemme käsiksi. Tiedostot hävitetään kokonaan viimeistään opinnäytetyön valmistuttua. Lapsen henkilöllisyys säilyy ulkopuolisilta salassa, eikä lasta ole mahdollista tunnistaa opinnäytetyön perusteella. Vaitiolovelvollisuus sitoo minua ja muita opinnäytetyöhön osallistuvia niin opinnäytetyöprosessin aikana kuin sen jälkeenkin.

Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Lotta Korhonen, Laurea- ammattikorkeakoulu, (lotta.korhonen@student.laurea.fi)

Tällä lomakkeella annan suostumuksen lapsen nimeltä

osallistua opinnäytetyöprosessiin.

Tämän lisäksi annan suostumukseni:

☐
☐
☐
☐

lapseni haastattelun nauhoittamiseen
toiminnan valokuvaamiseen
toiminnan videokuvaamiseen
oman haastatteluni nauhoittamiseen

Paikka ja päivämäärä

Huoltajan allekirjoitus ja nimen selvennös

_____/____/20____

Liite 2: teemahaastattelun runko ennen toimintaa

Teemahaastattelun runko huoltajille

Infoa toiminnasta

- mitä tulemme tekemään lasten kanssa ja miksi?

Toiminta eläinten kanssa

- onko teillä kotona lemmikkiä?
- minkälainen suhde lapsella on eläimiin?
- onko lapsi aikaisemmin toiminut eläinten kanssa?
 - missä yhteydessä?
- mitä luulette lasten olevan mieltä eläimistä?

Lapsen tunnetaidot

- Millaisia tunteita ilmenee?
- Miten tuo tunteita esille?
- Miksi esittää niitä tunteita?

Lapsen sosiaaliset taidot

- minkälaisia leikkejä lapsi leikkii?
- leikkiikö lapsi kavereiden kanssa?
- Miksi leikkii kyseisiä leikkejä?
- minkä ikäisiä kavereita on?
- viihtyykö ryhmässä vai yksinään?

Toiminnan vaikutukset

- mitä toivotte toiminnan vaikuttavan?
- millaisia keinoja toivotte arkeen? arjen apukeinoja
- kunnon ohi mitä toivot, että on tapahtunut?

Liite 3: Teemahaastattelun runko toiminnan jälkeen

Haastattelu toiminnan jälkeen

Lapsen tunnetaidot

- Mikä on muuttunut lapsen taidoissa ilmaista tunteita?
- Miten tunneilmaisu on muuttunut?
- Millaisia tunteita on ilmennyt toiminnan jälkeen?

Lapsen sosiaaliset taidot

- Millaisia muutoksia on näkynyt lapsen leikeissä?
- Minkälaisia muutoksia on näkynyt lapsen kaverisuhteissa?
- Toimiiko lapsi enemmän ryhmässä vai yksin?
- Miksi toimii yksin/ryhmässä?

Toiminnan vaikutukset arjessa

- Onko toiminta tuonut toivomianne muutoksia?
- Millaisia muutoksia toiminta on tuonut arkeen?
- Mitä mieltä olette eläinavusteisesta toiminnasta nyt?

Infoa toiminnasta

- siitä mitä toiminnan aikana olemme tehneet
- miten on mennyt

Liite 4: Muistiopohja

Muistio 00.00.2016

AIKA:

PAIKKA:

LÄSNÄ:

1) Päiväntapahtumat, toiminnan kulku (aloitus, toiminta, lopetus)

2) Havainnoiteja lasten toiminnasta

	Sosiaalsiin taitoihin liittyvät havainnot	Tunnetaitoihin liittyvät havainnot	Muut havainnot
Lapsi 1			
Lapsi 2			
Lapsi 3			

3) Huomioita ohjaamisesta

Lotan ohjaaminen:

Johannan ohjaaminen:

4) Seuraava kerta

päivämäärä, kellon aika, seuraavaksi kerraksi muistettavaa

Tallin Säännöt

1. Ei saa huutaa
2. Ei saa ryntäillä tai juosta
3. Ei saa jahdata eläimiä
4. Tallissa ei saa olla ilman lupaa
5. Ei saa hyppiä aidoille
6. Tallissa ei saa olla ilman aikuista
7. Ovi kiinni mikä avataan
8. Ei mennä eläimen takapuolen taakse

